

**Київський національний торговельно-економічний університет**

**Кафедра фінансів**

**ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА**

**на тему:**

**«РОЗВИТОК МІСЦЕВИХ ФІНАНСІВ  
В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЕКОНОМІКИ»**

**Студентки 2 курсу, 3-м групи,  
спеціальності 072 «Фінанси, банківська  
справа та страхування»  
спеціалізації «Державні фінанси»**

**Дем'янчук  
Мирослави  
Олександрівни**

**Науковий керівник  
д.е.н., професор**

**Запатріна  
Ірина Вікторівна**

**Гарант освітньої програми  
завідувач кафедри фінансів,  
заслужений діяч науки і техніки України  
д. е. н., професор**

**Чугунов  
Ігор Якович**

**Київ 2018**

## ЗМІСТ

|                                                                                                      |           |
|------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------|
| <b>ВСТУП</b>                                                                                         | <b>3</b>  |
| <b>РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ МІСЦЕВИХ ФІНАНСІВ</b>                           |           |
| 1.1. Сутність місцевих фінансів                                                                      | 6         |
| 1.2. Розвиток місцевих фінансів у зарубіжних країнах                                                 | 9         |
| <b>РОЗДІЛ 2. СИСТЕМА МІСЦЕВИХ ФІНАНСІВ В УКРАЇНІ</b>                                                 |           |
| 2.1. Аналіз дохідної частини місцевих бюджетів                                                       | 19        |
| 2.2. Аналіз видаткової частини місцевих бюджетів                                                     | 27        |
| <b>РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ РОЗВИТКУ СИСТЕМИ МІСЦЕВИХ ФІНАНСІВ В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ</b> |           |
| 3.1. Середньострокове прогнозування доходів місцевих бюджетів                                        | 35        |
| 3.2. Пріоритети розвитку місцевих фінансів як складової фінансової системи України                   | 44        |
| <b>ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ</b>                                                                         | <b>50</b> |
| <b>СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ</b>                                                                    | <b>54</b> |
| <b>ДОДАТКИ</b>                                                                                       | <b>63</b> |

## ВСТУП

**Актуальність теми.** Необхідність реформування місцевих фінансів України викликана потребою формування дієвої бюджетної системи. На даний час у вітчизняній економічній науці спостерігається підвищений інтерес до організації системи місцевих фінансів.

Місцеві фінанси в сучасних умовах є основою для виконання повноважень місцевих органів державної влади та місцевого самоврядування з метою забезпечення регіонального соціально-економічного розвитку. Обґрунтованість формування доходів місцевих бюджетів впливає на спроможність органів місцевого самоврядування у повному обсязі здійснювати власні і делеговані повноваження, забезпечувати якість життя населення. В умовах трансформації економіки місцеві фінанси стають основою життя адміністративно-територіальних одиниць, забезпечують успішний розвиток територій, сприяють формуванню бюджетів розвитку. Забезпечення ефективності і результативності місцевих бюджетів потребує нових науково обґрунтованих підходів стосовно їх формування та розвитку.

Важливим є підвищення ефективності механізмів та інструментів міжбюджетних відносин, оскільки рівень самодостатності місцевих фінансів впливає на ефективність фінансового забезпечення місцевого самоврядування. Зазначене свідчить про актуальність випускної кваліфікаційної роботи та обумовило визначення її мети, завдань, об'єкту і предмету дослідження.

Серед вагомих наукових досліджень у сфері розвитку системи місцевих фінансів можна назвати праці С. Буковинського, С. Булгакової, Т. Боголіб, О. Василика, В. Гейця, В. Глуценка, А. Даниленка, В. Кравченка, О. Кириленко, Л. Лисяк, В. Макогон, І. Чугунова, С. Юрія та інших.

Метою роботи є розкриття теоретичних та удосконалення методологічних засад розвитку місцевих фінансів в умовах трансформації економіки.



Досягнення поставленої мети передбачає вирішення таких завдань:

- розкрити сутність місцевих фінансів;
- узагальнити та систематизувати зарубіжний досвід розвитку місцевих фінансів;
- здійснити аналіз дохідної частини місцевих бюджетів;
- здійснити аналіз видаткової частини місцевих бюджетів;
- розвинути положення щодо середньострокового прогнозування доходів місцевих бюджетів;
- обґрунтувати пріоритети розвитку місцевих фінансів як складової фінансової системи України.

**Об'єктом дослідження** є процес розвитку місцевих фінансів в умовах трансформації економіки.

**Предметом дослідження** є теоретичні та практичні питання формування місцевих фінансів в умовах трансформації економіки.

**Методи дослідження.** З метою досягнення поставленої мети в дослідженні використано загальнонаукові і спеціальні методи пізнання явищ і процесів у сфері формування місцевих фінансів. Системний та структурний методи використано при розкритті сутності місцевих фінансів. За допомогою порівняльного та факторного методів досліджено зарубіжний досвід розвитку місцевих фінансів. На основі системного підходу, синтезу, наукового абстрагування обґрунтовані пріоритети розвитку місцевих фінансів як складової фінансової системи України.

Інформаційну базу дослідження становили нормативно-правове забезпечення формування системи місцевих фінансів, статистичні матеріали Державного комітету статистики України, Міністерства фінансів України, Державної казначейської служби України, відповідні монографії, наукові статті вітчизняних та зарубіжних вчених.

Випускна кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків.

У вступі обґрунтовано актуальність обраної теми, визначено об'єкт, предмет, мету, завдання та методи дослідження, зазначено теоретичне та практичне значення дослідження.

У першому розділі досліджено теоретико-методологічні засади розвитку місцевих фінансів. Розкрито сутність місцевих фінансів. Узагальнено та систематизовано зарубіжний досвід розвитку місцевих фінансів.

У другому розділі розкрито систему місцевих фінансів в Україні. Здійснено аналіз дохідної та видаткової частин місцевих бюджетів.

У третьому розділі визначено напрями зміцнення місцевих фінансів в умовах трансформації економіки України. Розвинуто положення щодо середньострокового прогнозування доходів місцевих бюджетів. Обґрунтовано пріоритети розвитку місцевих фінансів як складової фінансової системи України.

У висновках наведено теоретичне узагальнення матеріалу, представленого в дослідженні.

## РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ МІСЦЕВИХ ФІНАНСІВ

### 1.1. Сутність місцевих фінансів

У кінці XIX – на початку XX століття набуло розповсюдження визначення місцевих фінансів як «місцевого фінансового господарства» адміністративних одиниць, або як «сукупності матеріальних засобів», які знаходяться у розпорядженні цих одиниць для досягнення їх цілей.

В.М.Твердохлебов під місцевими фінансами розумів «господарство місцевих спілок». Саме ж «господарство місцевих спілок є планомірним задоволенням потреб публічно-правових союзів».

М.А.Сірінов писав, що «сукупність завдань, які доручаються місцевим органам і сукупність засобів, якими вони розпоряджаються для їх задоволення носить назву місцевого господарства або місцевих фінансів». Як «сукупність видатків, що покладені на місцеві органи і сукупність засобів, якими вони володіють для їх задоволення» визначає суть місцевих фінансів інше видання цього періоду. Нові акценти зроблено у ще одному енциклопедичному виданні. «Під місцевими фінансами треба розуміти матеріальні засоби яких для виконання своїх функцій і ведення власного більш чи менш самостійного фінансового господарства потребують союзи публічного характеру нижчі ніж держава».

У 90-х роках літературі країн СНД в цілому визначається факт існування місцевих фінансів у фінансових системах нових незалежних держав. Ряд авторів замість терміну «місцеві фінанси» використовують такі поняття як «регіональні фінанси», «територіальні фінанси», «місцеві (регіональні) фінанси».

Короткий огляд еволюції місцевих фінансів в колишньому СРСР та поглядів на їх суть дозволяє дати сучасне визначення цьому фінансовому явищу, яке з початку 90-х розвивається в Україні і, як свідчить зарубіжний досвід, відіграє велику роль в економіці індустріально розвинутих правових



держав.

Поняття місцеві фінанси є синонімом поняття «фінанси місцевих органів влади». Синонімами поняття «фінанси місцевих органів влади» можуть бути такі визначення як «муніципальні (комунальні) фінанси», «фінанси територіальної громади», «фінанси комуни», «фінанси общини» «фінанси муніципального утворення», «фінанси штату», «фінанси міста, області, району, села, селища» і таке інше. Подібні визначення свідчать про те, що місцеві фінанси функціонують у різних формах в залежності від державного та територіального устрою тої чи іншої країни [34].

Що стосується України, то формами місцевих фінансів є фінанси територіальної громади (комунальні фінанси), фінанси Автономної Республіки Крим, фінанси області (м. Києва і Севастополя), фінанси міста, фінанси району (району в місті), фінанси села, фінанси селища. У разі появи нових територіальних утворень, чи добровільних об'єднань територіальних громад цей перелік форм фінансів місцевих органів влади в Україні може бути поширений.

Стосовно функцій місцевих органів влади і відповідно меж між завданнями центральної і місцевої влади сформувалося кілька теорій, які пояснюють суть та природу місцевого самоврядування як форми місцевої влади. Кожна з цих теорій по-різному пояснює взаємовідносини між державою і місцевим самоврядуванням.

Перша теорія має назву теорії «природних прав общини». Вона сформувалася у роки Великої французької революції 1789 року. Теорія ґрунтується на тій ідеї, що існують природні права общини по аналогії з природними правами людини і громадянина.

За цією теорією функцій та зміст діяльності органів місцевого самоврядування отожднюється з діяльністю общини.

В основі теорії лежить твердження, що община як самоврядний територіальний колектив є таким же самоцінним утворенням що й держава. Стверджується, що община як колектив людей, що спільно проживають на

одній території виникла раніше ніж держава. А це означає, що вона має природні права, невід'ємні права. Ці права громаді державою не надавалися, а значить і не можуть бути нею вилучені.

Відновлення в Україні на початку 90-х років інституту місцевого самоврядування, як носія місцевих інтересів, поява функцій і завдань, що виконуються органами місцевого самоврядування, стали об'єктивними чинниками процесу відродження місцевих фінансів в нашій державі. Цей процес розвивається в ході становлення національної фінансової системи України. Місцеві фінанси формуються як самостійна складова фінансової системи держави.

Процес формування місцевих фінансів України, як свідчить практика 1991-1997 років, супроводжується значними труднощами, пов'язаними з чисельними факторами. Один з них – необхідність ліквідації деформацій у фінансовій системі, що сформувалася у попередній період. Ще один важливий фактор, який стримує формування місцевих фінансів – це відсутність сучасного управлінського досвіду організації фінансової системи, несформоване правове поле, політична культура і традиції, без яких неможливе саме існування фінансів місцевих органів влади.

Найбільш складне питання – визначення переліку функцій і завдань, які покладаються на місцеві органи влади України, що має стати основою для вибору моделі місцевих фінансів. У цьому зв'язку зазначимо, що завдання та функції місцевих органів влади можуть бути розділені на дві основні групи. Завдання та функції, які взагалі передачі місцевим органам влади в межах місцевих інтересів і є їх невід'ємною власною компетенцією. Завдання та функції, які доручені місцевим органам влади центральною владою, або так звані делеговані повноваження.

Особливо великі труднощі виникають з визначенням першої групи завдань та функцій. Тобто тих функцій, які по своїй природі мають належати місцевим органам влади.

В.М.Твердохлебов з приводу завдань місцевої влади писав що «треба



так розподілити завдання між центральною та місцевою владою, щоб місцевій владі належало все те, що вона може здійснювати без труднощів». М.А.Сірінов в свою чергу підкреслював, думку що справи між державою і общинами розподіляються по принципу доцільності, який базується на переконанні, що вказане коло завдань буде обслуговуватися краще і повніше, якщо його доручити общинам, оскільки останні в них більш зацікавлені ніж держава, що і виправдовує їх передачу на місця».

Місцеві фінанси – це система фінансових відносин з приводу формування, розподілу і використання фінансових ресурсів, необхідних органам місцевого самоврядування для виконання покладених на них завдань.

Отже, у сучасній науковій літературі України та країн пострадянського простору місцеві фінанси досліджуються в контексті функцій, завдань і ролі органів місцевого самоврядування. Важливими у зв'язку з цим є питання про розмежування повноважень органів державної влади і місцевого самоврядування; обґрунтування доцільності надання окремих державних повноважень органам місцевого самоврядування і гарантування відповідного фінансового забезпечення їх виконання; окреслення складу і визначення обсягів фінансових ресурсів, які надходять у розпорядження органів місцевого самоврядування; забезпечення самостійності й ефективності у їх використанні; державна фінансова підтримка місцевої влади.

## **1.2. Розвиток місцевих фінансів у зарубіжних країнах**

На даному етапі соціально-економічного розвитку України важливим є визначення основних принципів формування та напрямів розвитку місцевих бюджетів що актуалізує питання вивчення зарубіжного досвіду у зазначеній сфері.

Використання досвіду зарубіжних країн у проведенні бюджетної політики щодо формування місцевих бюджетів з врахуванням зовнішньої економічної кон'юнктури є важливим для України. Накопичений досвід

надасть можливість для подальшої стабілізації місцевих фінансів, забезпечення соціально-економічного розвитку адміністративно-територіальних одиниць.

Основною метою функціонування сучасних систем фінансового забезпечення місцевого самоврядування в розвинутих країнах є поліпшення умов діяльності органів місцевого самоврядування, необхідність ресурсного забезпечення виконання ними своїх функцій. Діяльність органів місцевого самоврядування сприяє підвищенню соціально-економічної стабільності в державі. Цим обумовлена необхідність підвищення ефективності організації системи фінансового забезпечення та важливість розвитку інституту місцевого самоврядування, який відіграє вагомий роль в соціально-економічному розвитку адміністративно-територіальних одиниць. Згідно європейських стандартів, фінансове вирівнювання є однією з необхідних умов бюджетної децентралізації та розвитку місцевого самоврядування, яке сприяє досягненню цілей економічної стабільності, проведенню політики стійкого і збалансованого розвитку територій.

Світовий досвід доводить, що проведення бюджетної реформи здійснюється за трьома основними напрямками: передача видаткових повноважень та відповідальності за їх виконання від центральних органів державної влади до їх представництв на місцевому рівні, органів місцевого самоврядування. Як результат, зростає самостійність місцевих органів влади у визначенні напрямів спрямування бюджетних коштів у межах встановлених державою лімітів їх використання; перехід від планування бюджету на один рік до середньострокового та стратегічного бюджетного планування, що передбачає розроблення багаторічних бюджетів. З методологічної точки зору багаторічний бюджет є методом бюджетування, використання якого передбачає формування бюджетних показників на середньо- та довгострокову перспективу із урахуванням прогнозів соціально-економічного розвитку країни та адміністративно-територіальних одиниць; у бюджетний процес багатьох країн запроваджуються інструменти

бюджетування, орієнтовані на результат та побудовані на основі розрахунку та оцінки показників ефективності виконання органами державної влади функцій та повноважень, у тому числі в рамках використання програмно-цільового методу.

У більшості розвинутих країнах місцеві бюджети формуються за рахунок власних доходів. Основним джерелом надходжень до місцевих бюджетів країн-членів Європейського Союзу є поточні доходи. Подходні податки, податки на прибуток, податки на збільшення ринкової вартості капіталу займають переважну частину всіх податкових надходжень місцевих бюджетів. Зокрема відповідний показник у 2017 році складає в таких країнах, як: Данія – 93%, Швеція – 100%, Латвія – 81%. Найнижча частка цих податків спостерігається у Іспанії до 20%.

Вагому частку у доходній частині місцевих бюджетів європейських країн становить податок на майно. Так, у 2017 році у Франції цей показник склав 75%, Польщі – 50%. Важливо відмітити, що в Болгарії даний показник в 2010 році склав - 100%. Внутрішні податки на товари і послуги складають переважну частину в таких країнах як Англія – 98,9%, Іспанія – 73,4%, відповідно в Чехії – 39,9 %, Румунії – 39,8%.

Важливо відмітити, що система фінансового вирівнювання враховуючи досвід зарубіжних країн складається з чотирьох елементів:

Вирівнювання потреб у видатках – потреби у видатках розраховуються на центральному рівні на основі низки об'єктивних критеріїв, пов'язаних з демографічними й соціальним факторами. Певний орган місцевого самоврядування або отримує дотацію, або сплачує кошти в межах схеми вирівнювання залежно від своїх потреб у видатках на одного мешканця, які можуть бути вищими або нижчими від середнього загальнонаціонального показника. За цією системою вирівнювання досягається завдяки міжвідомчим об'єднаним трансфертам. Крім того, всі органи місцевого самоврядування отримують базову дотацію. Система діє з метою досягнення лише часткового вирівнювання – від 45% на муніципальному рівні до 80% на



районному рівні. Різниця у видатках, яка виникає через більш високий рівень послуг або через нижчу ефективність, не підлягає вирівнюванню.

Вирівнювання податкової бази – цей принцип діє аналогічно до схеми вирівнювання потреб у видатках. Існуючі рівні вирівнювання податкової бази коливаються від 45% в загальнонаціональному вимірі на муніципальному рівні до 80% на районному рівні.

Інші дотації та схеми вирівнювання – державний уряд надає низку дотацій з метою вирівнювання, включаючи дотації органам місцевого самоврядування, які переживають особливі труднощі, та тим, які розташовані на великих островах і повинні надавати додаткові транспортні послуги своєму населенню.

Загальні дотації – кожного року надаються загальні дотації органам місцевого самоврядування, які розподіляються, виходячи з їхньої податкової бази. Таким чином, дотація не досягає ефекту вирівнювання, а просто є частиною фінансування органів місцевого самоврядування і слугує для подолання вертикального фіскального дисбалансу.

Оскільки система фінансового вирівнювання значною мірою діє за формулами, політичні рішення мають значення при визначенні загального ступеня вирівнювання в межах схем з різними демографічними та соціальними критеріями. Дотації вирівнювання органам місцевого самоврядування та загальні дотації з державного бюджету не закріплюються за конкретними видатками. Крім загальних дотацій, органи місцевого самоврядування також отримують спеціальні дотації для відшкодування їхніх певних видів видатків.

Сума щорічної дотації з державного бюджету частково визначається виходячи із принципу розширеного підсумкового балансу, що передбачає збільшення суми дотації в разі прийняття Парламентом законопроекту, яким для органів місцевого самоврядування встановлюються нові завдання. Асоціації органів місцевого самоврядування залучаються до консультацій

стосовно будь-яких нових обов'язків з надання послуг і обговорення узгоджених показників пов'язаних з цими витратами.

Разом з тим система дотаційного фінансування, методика визначення обсягу міжбюджетних трансфертів, які використовуються для забезпечення стабілізованого розподілу бюджетних коштів і ефективного розрахунку фактичного зростання витрат у зарубіжних країнах мають свої відмінності.

Зокрема, у Франції протягом останніх років спостерігається тенденція до надання органам місцевого самоврядування більшої гнучкості в отриманні надходжень, але разом з тим забезпечується більш високий рівень рівномірності завдяки різноманітним компенсаціям. Проте велика кількість органів місцевого самоврядування та відмінності в їхніх типах і розмірах ускладнює зазначений процес. До основних механізмів розподілу міжбюджетних трансфертів у Франції належать: загальна дотація комунам і департаментам; фінансована дотація за рахунок податку на додану вартість; компенсація надходжень у разі недоотримання податку на підприємництво, податку на майно та інших місцевих податків, основним чином за рахунок фонду вирівнювання податку на підприємництво, частина з якого виділяється префектами відповідних регіонів у рамках дотацій розвитку сільських територій з метою сприяння розвитку міжкомунальних структур і сільських центрів; інвестиційні субсидії; загальна дотація децентралізації для компенсації нових функцій, переданих центральними органами місцевому самоврядуванню.

Розподіл доходів у Німеччині відбувається на основі складної системи, яка ґрунтується на частках розподілу надходжень від основних податків між федеральним урядом, землями й муніципалітетами, а також включає додаткові фінансові трансферти для забезпечення вирівнювання ресурсів і потреб. Стабільність забезпечується завдяки закріпленню часток податків на три роки. Розподіл обов'язків щодо використання видатків між федеральним рівнем і землями регулюється згідно принципу фінансування, який передбачає, що в разі, якщо від федеральних земель вимагається виконання

функцій федерального уряду, їм мають надаватися необхідні для цього кошти. Відмінності у фінансовій спроможності федеральних земель збалансовуються завдяки горизонтальним взаємозалікам, які частково здійснюються шляхом закріплення різних часток податку на додану вартість, а частково – через додаткові надбавки, які надаються федеральним урядом. Аналогічний процес горизонтального вирівнювання між муніципалітетами здійснюється в межах кожної федеральної землі. Крім того, вертикальні взаємозаліки між федеральним рівнем, землями, округами (районами) й муніципалітетами забезпечують збалансування податкоспроможності та повноважень щодо здійснення видатків різних рівнів влади.

Важливо відмітити, що структура видатків місцевих бюджетів розвинутих країн та постсоціалістичних країн Західної Європи є дещо відмінною. Зокрема, в розвинутих країнах найбільша частка видатків місцевих бюджетів припадає на соціальне страхування та соціальне забезпечення. В постсоціалістичних країнах Європи найбільша частка видатків місцевих бюджетів спрямовується на освіту. В розвинутих країнах видатки на житлово-комунальне господарство складають незначну частку тоді, як в постсоціалістичних країнах на цю статтю витрачаються значні суми коштів місцевих бюджетів. Так, частка видатків на житлово-комунальне господарство в Болгарії складає 25%, в Латвії – 18%, в Польщі – 10%. Показники частки видатків на основні публічні послуги та житлово-комунальне господарство, освіту в Україні є найнижчими, а на будівництво, соціальне забезпечення та охорону здоров'я – найвищими серед постсоціалістичних європейських країн.

Таким чином, динаміка показників, що характеризують структуру місцевих бюджетів унітарних європейських країн, засвідчує поступове наближення постсоціалістичних країн до країн-членів Європейського Союзу, що прискорює інтеграційні процеси в Європі, підвищує ефективність державного управління в нових країнах - членах ЄС. Однак темпи перетворень у постсоціалістичних країнах є різними, що дає можливість



обрати орієнтири в процесі розбудови системи місцевого самоврядування та реформування місцевих бюджетів в Україні.

Серед місцевих податків та зборів розвинутих країн можна виділити три основні групи. Перша група – це місцеві прямі та непрямі податки, які застосовуються практично в усіх країнах та становлять основне джерело доходів місцевих бюджетів. Широко розповсюдженими прямими місцевими податками є майнові, промислові, поземельні та податки на автомобілі. У бюджетах земель ФРН головне місце належить прямим податкам. Серед них виділяється податок на прибуток корпорацій, на майно, податок зі спадщини. Головними прибутковими джерелами провінцій Канади слугують: прибутковий податок з населення, податок на прибуток корпорацій. До місцевих непрямих податків належать податки на продаж, акцизи на бензин, тютюн, спиртні напої, споживання електрики і газу. Другу групу місцевих податків та зборів становлять податки, що стягуються як надбавки до загальнодержавних податків або як відрахування від них. Ці податки встановлюються у відсотках до державних податків, які стягуються на території органів місцевого самоврядування. Третя група місцевих податків та зборів - це податки на видовища, собак, заняття торгівлею, володіння транспортними засобами, видачу ліцензій, гральний бізнес тощо. Як правило, частка зазначених податків і зборів у дохідній частині місцевих бюджетів незначна.

Міжбюджетні трансфери в Республіці Казахстан включають: трансфери загального характеру, цільові поточні трансфери, цільові трансфери на розвиток. Цільові трансфери і бюджетні кредити використовуються місцевими виконавчими органами тільки відповідно до їх цільового призначення, визначеним у відповідних бюджетних програмах.

Трансфертами загального характеру є бюджетні субвенції та бюджетні вилучення. Бюджетними субвенціями є трансфери, що передаються з вищестоящих бюджетів у бюджети нижчого рівня у межах сум, затверджених у республіканському або обласному бюджеті. Бюджетними

вилученнями є трансферти, що передаються з нижчестоящих бюджетів у вищі бюджети у межах сум, затверджених у республіканському або обласному бюджеті. Обсяги трансфертів загального характеру встановлюються в абсолютному вираженні на трирічний період з розбивкою по роках: між республіканським бюджетом та обласними, міст республіканського значення, столичним бюджетами - законом Республіки Казахстан; між обласним бюджетом та бюджетами районів (міст обласного значення). Обсяги трансфертів загального характеру підлягають корегуванню через кожні три роки.

Трансферти загального характеру спрямовані на вирівнювання рівня бюджетної забезпеченості регіонів та рівних фіскальних можливостей для надання гарантованих державою послуг відповідно з напрямками витрат, закріпленими за кожним рівнем бюджету. При визначенні трансфертів загального характеру враховується податковий потенціал регіону, чисельність споживачів державних послуг у регіоні та фактори, що впливають на витрати з надання державних послуг залежно від специфіки того чи іншого регіону.

Основна мета організації міжбюджетних відносин в середньостроковому періоді спрямована на забезпечення загальнодоступності та якості надання державних послуг, гарантованих громадянам законодавством незалежно від місця їх проживання. Разом з тим, міжбюджетні відносини вдосконалюються з метою вирішення питань щодо посилення фінансової самостійності місцевих бюджетів у вирішенні завдань соціально-економічного розвитку.

У Республіці Білорусь також активно використовуються різні методи фінансового вирівнювання, в тому числі: фінансування з фонду підтримки адміністративно-територіальних одиниць, що створюється за рахунок відрахувань від податку на додану вартість та податку на доходи і прибуток, що зараховуються до республіканського бюджету; трансферти, здійснювані у вигляді субвенцій на утримання об'єктів соціально-культурної сфери,

субвенцій на будівництво об'єктів комунальної власності та субсидії на житлове будівництво. У рамках загального фінансового вирівнювання встановлюється середньореспубліканський норматив бюджетної забезпеченості по галузях невиробничої сфери на одного жителя і корегуючі коефіцієнти по областях, що враховують регіональні особливості функціонування установ невиробничої сфери. Виходячи з зазначеного нормативу та чисельності населення по регіонах, визначається обсяг бюджетних асигнувань. Для регіонів, що мають витрати нижче нормативу, передбачається виділення коштів з фонду підтримки для доведення бюджетної забезпеченості до середнього рівня по країні. Важлива роль у регулюванні економічних процесів у регіонах відводиться прогнозуванню та плануванню фінансів, для чого розробляється перспективний баланс доходів і витрат, що враховує потреби у фінансуванні основних галузей та зведений баланс фінансових ресурсів регіону.

Досвід розвитку місцевих бюджетів у країнах з розвинутою та трансформаційною економікою доводить, що особливості системи формування місцевих бюджетів обумовлені державним і адміністративно-територіальним устроєм, рівнем соціально-економічного розвитку, механізмами розподілу функцій та повноважень між державними органами та органами місцевого самоврядування, системою суспільних послуг, роллю громадського сектору у ресурсному забезпеченні надання цих послуг.

Основне завдання удосконалення системи формування місцевих бюджетів у зазначених країнах спрямоване на забезпечення загальнодоступності та якості надання державних послуг, гарантованих громадянам законодавством незалежно від місця їх проживання. Разом з тим, міжбюджетні відносини вдосконалюються з метою вирішення питань щодо посилення фінансової самостійності місцевих бюджетів у вирішенні завдань соціально-економічного розвитку адміністративно-територіальних одиниць.

З метою зниження негативного впливу зовнішніх факторів на соціально-економічний розвиток країни та її регіонів в цілому проводиться



бюджетна політика, яка передбачає зміну гарантованого трансферту виходячи із рівня досягнення прогностичних параметрів розвитку економіки та виконання дохідної частини державного бюджету. У випадку розвитку економіки темпами нижче прогнозованих і недовиконання плану по доходах місцевих бюджетів пропонується збільшувати розмір гарантованого трансферту, що дозволяє компенсувати втрати доходів, профінансувати витрати в повному обсязі і додатково простимулювати внутрішній попит для забезпечення економічного зростання в межах прогнозованих параметрів. У період більш високого зростання економіки в порівнянні з прогнозованими параметрами і перевищення плану по доходах місцевих бюджетів пропонується знижувати розмір гарантованого трансферту.

## **РОЗДІЛ 2. СИСТЕМА МІСЦЕВИХ ФІНАНСІВ В УКРАЇНІ**

### **2.1. Аналіз дохідної частини місцевих бюджетів**

Як окрема економічна категорія, доходи місцевих бюджетів виражають сферу економічних відносин суспільства, яка пов'язана з формуванням, розподілом та використанням фінансових ресурсів регіонального рівня і використовується місцевими органами влади для забезпечення поточних і перспективних завдань розвитку регіону.

Доходи місцевих бюджетів мають відповідну законодавчу базу - Конституція України, Бюджетний кодекс, Закони України "Про податкову систему України", "Про місцеве самоврядування в Україні" та інші нормативні акти.

У Законі "Про місцеве самоврядування в Україні" передбачено, що доходи місцевих бюджетів формуються за рахунок власних, визначених законом джерел та закріплених у встановленому законом порядку загальнодержавних податків, зборів та інших обов'язкових платежів. Доходи місцевих бюджетів районних рад у містах (у разі їх створення) формуються відповідно до обсягу повноважень, що визначаються відповідними міськими радами. У дохідній частині місцевого бюджету починаючи з 1998 р. окремо виділяються доходи, необхідні для виконання власних повноважень, і доходи, необхідні для забезпечення виконання делегованих законом повноважень органів виконавчої влади.

Починаючи з 2000 р. доходи включають загальний фонд і спеціальний фонд. Сьогодні на формування місцевих бюджетів існує два погляди. Прихильники одного з них вважають, що місцеві бюджети мають формуватися "знизу", тобто, забезпечивши потреби конкретної адміністративно-територіальної одиниці, надлишок коштів передавати до вищих бюджетів. Прихильники іншої точки зору — навпаки, стверджують, що потрібно насамперед забезпечити загальнодержавні потреби, тобто місцевим бюджетам залишати тільки забезпечення мінімальних потреб, і в разі наявності коштів - розподіляти їх між усіма відповідними адміністративно-територіальними одиницями.

Система формування доходів бюджетів місцевого самоврядування включає такі складові: суб'єкти (органи державної влади, місцевого самоврядування, територіальна громада та громадські організації, приватний сектор); нормативно-правове забезпечення, що визначає організаційно-правові, майнові та фінансові основи формування власної дохідної бази; форми, інструменти, методи залучення доходів (самооподаткування, кредити, позики, внутрішній перерозподіл коштів); форми організації системи фінансування, функції, сфери відповідальності, повноваження; види суспільних послуг; методичні рекомендації моніторингу та громадського контролю.

Частка місцевих бюджетів у доходах зведеного бюджету України та ВВП характеризує рівень участі місцевого самоврядування у вирішенні завдань підвідомчих територій. Фактично, це показник розвитку місцевих бюджетів і рівня фінансової незалежності місцевих органів влади. У таблиці 1 наведена питома вага доходів державного та місцевих бюджетів у зведеному бюджеті України в розрізі фондів, за даними якої можна простежити, що частка доходів місцевих бюджетів у Зведеному бюджеті України за період 2010-2017 років залишається досить низькою (загальний фонд бюджету в 2010 році - 21,5 відсотка, в 2017 році – 21,8 відсотка, спеціальний фонд бюджету - 23,5 відсотка і 32,2 відсотка відповідно).

Таблиця 2.1.1

Питома вага доходів державного та місцевих бюджетів у зведеному бюджеті України в розрізі загального та спеціального фондів, відсотки

| Роки | Державний бюджет |                  | Місцеві бюджети |                  |
|------|------------------|------------------|-----------------|------------------|
|      | Загальний фонд   | Спеціальний фонд | Загальний фонд  | Спеціальний фонд |
| 2010 | 74,9             | 76,5             | 21,5            | 23,5             |
| 2011 | 73,4             | 82,3             | 26,6            | 17,7             |
| 2012 | 74,8             | 71,9             | 25,2            | 28,1             |
| 2013 | 78,7             | 76,3             | 21,3            | 23,7             |
| 2014 | 78,0             | 74,2             | 22,0            | 25,8             |
| 2015 | 77,4             | 70,1             | 22,6            | 29,9             |
| 2016 | 79,4             | 68,9             | 20,6            | 31,1             |
| 2017 | 78,2             | 67,8             | 21,8            | 32,2             |



За даними Державної казначейської служби України, до загального та спеціального фондів місцевих бюджетів (з урахуванням міжбюджетних трансфертів) у 2017 році надійшло 231,7 млрд.грн., що на 2,9 відсотка, або на 6,5 млрд.грн., більше за відповідний показник попереднього року. Без урахування міжбюджетних трансфертів надійшло 101,1 млрд.грн., що на 3,9 відсотка менше, ніж у 2016 році.

Рівень виконання річного плану доходів, затвердженого місцевими радами, становив 90,9 відсотка проти 93,5 відсотка за даними попереднього року. Рівень виконання річного розрахункового показника Міністерства фінансів України на 2017 рік склав 92,5 відсотка (у 2016 році - 102,0 відсотка). Виконання дохідної частини місцевих бюджетів характеризують дані, наведені у таблиці 2. За даними Державної казначейської служби України, доходи місцевих бюджетів за період 2014-2017 років мають стійку тенденцію до зростання (фактичне виконання доходів за 2014 рік склало 101087,6 млн.грн., 2016 рік - 170645,4 млн.грн., 2017 рік - 229491,0 млн.грн. Середнє значення доходів за останні 3 роки склало 173532,7 млн.грн., в тому числі, за загальним фондом – 146964,8 млн.грн., спеціальним фондом - 26567,9 млн.грн. Співвідношення доходів загального і спеціального фондів місцевих бюджетів складає в середньому 84,7 відсотка за загальним фондом і 15,3 відсотка за спеціальним фондом.

Таблиця 2.1.2.

Доходи місцевих бюджетів за 2014-2017 роки, млн.грн.  
(без урахування міжбюджетних трансфертів)

| Доходи           | 2014 рік | 2015 рік | 2016 рік | 2017 рік |
|------------------|----------|----------|----------|----------|
| Всього, у т.ч.:  | 101087,6 | 120461,7 | 170645,4 | 229491,0 |
| загальний фонд   | 80230,1  | 101574,7 | 146648,3 | 192671,5 |
| спеціальний фонд | 20857,5  | 18887,0  | 23997,1  | 36819,5  |

В цілому до загального та спеціального фондів місцевих бюджетів (з урахуванням міжбюджетних трансфертів) у 2017 року надійшло на 39,7

відсотка, або на 101,8 млрд. грн., більше за відповідний показник минулого року. Без урахування міжбюджетних трансфертів надійшло на 32,5 відсотка більше, ніж у 2016 році. Щомісячні надходження доходів місцевих бюджетів з початку 2017 року демонструють досить стрімке зростання, їх середньомісячні обсяги перевищують минулорічні в середньому на 30 відсотків. Це пояснюється збільшенням надходжень податку на доходи фізичних осіб.

Структура доходів місцевих бюджетів за досліджуваний період зазнала певних змін, насамперед у частині податкових надходжень через збільшені таких видів доходів, як податок на доходи фізичних осіб та інші податкові надходження. Це привело, відповідно, до скорочення часток місцевого акцизного податку, місцевих податків і зборів та неподаткових надходжень. У структурі доходів місцевих бюджетів у 2016 році спостерігалось зменшення частки податкових надходжень. Втім, частка місцевих податків і зборів продовжувала зростати, за аналізований період - на 1,0 відсотка. Основним чинником збільшення цієї частки є зростання надходжень єдиного податку. Податкові надходження склали 86,4 відсотка доходів місцевих бюджетів (без урахування міжбюджетних трансфертів). Їх обсяг становить 87,3 млрд.грн., що на 4,2 відсотка менше від минулорічного показника. У 2017 році до місцевих бюджетів надійшло на 34,8 відсотка податкових надходжень більше, ніж попереднього року. Рівень виконання податкових надходжень становив 76,3 відсотка від річного плану. Варто зазначити, що збільшення надходжень мало місце з усіх основних податкових джерел. Так, річні планові показники податку на доходи фізичних осіб виконано на 77,3 відсотка, податку на прибуток підприємств - на 83,3 відсотка, орендної плати на землю з юридичних осіб - на 77,3 відсотка, єдиного податку - на 78,2 відсотка тощо.

Податок на доходи фізичних осіб, попри переспрямування його значної частки до державного бюджету, продовжує зберігати позицію найвагомішого за обсягом джерела дохідної частини місцевих бюджетів, - 48,9 відсотка у

2017 році. Надходження цього податку у 2016 році склали 62,6 млрд.грн., що на 3,1 відсотка менше за відповідний показник минулого року. Річний план виконано на рівні 93,4 відсотка від показника затвердженого місцевими радами, або на 4,4 млрд.грн. менше.

Причому, частка неухильно збільшується, починаючи з 2015 року, коли й було застосовано рішення про перерозподіл надходжень з цього джерела між державним і місцевими бюджетами. Надходження цього податку за аналізований період склали на 38,9 відсотка більше за відповідний показник минулого року.

У 2015 році було запроваджено таке джерело надходжень місцевих бюджетів, як акцизний податок на роздрібний продаж підакцизних товарів (пального, тютюнових і алкогольних виробів). З 2017 року акцизний податок з пального було ліквідовано з одночасним збільшенням ставок загального акцизного податку на пальне.

Одним із нововведень Податкового кодексу України стало запровадження загальнодержавного екологічного податку на заміну збору за забруднення навколишнього природного середовища. Від цього джерела до місцевих бюджетів зараховано 1,2 млрд.грн., а його частка у структурі доходів склала 1,2 відсотка. До кінця 2012 року нарахування цього податку здійснювалося з розрахунку 50 відсотків ставки, визначеної Податковим кодексом. У 2013 році застосовувалося 75 відсотків ставки, а з 1 січня 2014 року застосовується 100 відсотків ставки.

За останні три роки місцеві податки і збори, до яких віднесено єдиний податок і податки на майно, стали другим за обсягом джерелом наповнення місцевих бюджетів. Їх частка у загальній структурі доходів останніх у 2017 році становила майже чверть, а обсяг - 37,9 млрд. грн. У 2016 році до місцевих бюджетів від місцевих податків і зборів надійшло 8,1 млрд.грн., що на 10,1 відсотка більше аналогічного показника 2015 року. Їх частка у структурі доходів місцевих бюджетів за рік зросла на 1,0 відсотка і склала 8,0 відсотка.



У зв'язку з прийняттям Податкового кодексу України з 2011 року структура місцевих податків і зборів зазнала суттєвих змін. А саме, відбулося скорочення кількості місцевих податків і зборів. Проте зарахування до їх складу єдиного податку забезпечило підвищення питомої ваги цієї складової у структурі доходів місцевих бюджетів.

Основним за обсягом джерелом місцевих податків і другим податковим джерелом для місцевих бюджетів у цілому є податки на майно, зокрема земельний податок і орендна плата за землю. У період, що аналізується з цього джерела надійшло на 13,7 відсотка більше за відповідний показник минулого року. У 2016 році з цього джерела надійшло 12,1 млрд.грн., що на 5,6 відсотка менше за відповідний показник 2015 року. У структурі плати за землю спостерігається тенденція до збільшення орендної плати за землю та відповідне скорочення земельного податку. У 2016 році тенденція продовжувалася: зокрема, частка земельного податку скоротилася, а частка орендної плати збільшилася на 0,1 відсотка.

Найвагомішим серед місцевих податків і зборів за 2016 рік був єдиний податок, який надійшов у сумі 7,4 млрд.грн., що на 11,6 відсотка більше за обсягів надходжень 2015 року. Таке зростання відбулося, в основному, через збільшення кількості платників податку: фізичних осіб та суб'єктів малого підприємництва. Попри кризові явища в економіці, шостий рік поспіль продовжується зростання обсягів надходжень єдиного податку для суб'єктів малого підприємництва. Це зробило зазначений податок другим за обсягом серед місцевих податків і зборів, його було сплачено на 38,9 відсотка більше за обсяги надходжень 2016 року. Таке зростання відбулося, зокрема, через зростання з січня 2017 року показника мінімальної заробітної плати до 3200 грн., який використовується для розрахунку ставок єдиного податку.

Обсяг неподаткових надходжень місцевих бюджетів склав на 17,4 відсотка, більше за відповідний показник 2016 року. Це пов'язано зі збільшенням усіх складових неподаткових надходжень. У структурі неподаткових надходжень відмічається зменшення частки власних

надходжень бюджетних установ, адміністративних зборів та платежів на 3,2 відсотка та 0,5 відсотка відповідно і зростання частки інших складових: доходи від власності та підприємницької діяльності - на 1,7 відсотка, інших неподаткових надходжень - на 2,0 відсотка. Обсяг неподаткових надходжень місцевих бюджетів у 2016 році склав 12,2 млрд.грн., що на 1,0 відсотка більше, ніж відповідний показник 2015 року. У структурі неподаткових надходжень відмічалось збільшення частки власних надходжень бюджетних установ на 5,1 відсотка, водночас частки інших складових скоротилися: доходи від власності та підприємницької діяльності - на 1,0 відсотка, адміністративні збори та платежі - на 3,0 відсотка, інші неподаткові надходження - на 1,1 відсотка.

Найбільшою за обсягом статтею неподаткових надходжень до місцевих бюджетів продовжують бути власні надходження бюджетних установ. Їх обсяг на 1,2 млрд.грн. більше аналогічного показника минулого року.

У 2017 році обсяг доходів від операцій з капіталом виріс майже на 35 відсотків порівняно з попереднім роком. Водночас частка доходів від операцій з капіталом у доходах місцевих бюджетів не змінилася, оскільки цей вид бюджетних доходів лишається незначним. У 2016 році обсяг доходів від операцій з капіталом зменшився порівняно з аналогічним періодом попереднього року. Вони становили 1,1 млрд.грн., що на 18,4 відсотка менше, ніж у 2015 році. Це спричинило зменшення частки зазначених доходів у доходах місцевих бюджетів на 0,2 відсотка до 1,1 відсотка.

Доходи бюджету розвитку місцевих бюджетів (з урахуванням коштів, одержаних із загального фонду бюджету до бюджету розвитку) склали на 49,4 відсотка більше від показника 2016 року. Водночас частка доходів бюджету розвитку у загальній структурі доходів місцевих бюджетів збільшилася на 2,4 відсотка і становила 24,9 відсотка. Основним джерелом наповнення бюджету розвитку стали кошти, одержані із загального фонду бюджету, що становили 93,5 відсотка обсягу надходжень.



У 2016 році ці доходи склали 11,1 млрд.грн., що на 15,9 відсотка менше від показника минулого року. За вказаний період відбулося зменшення частки цих доходів у загальній структурі доходів місцевих бюджетів до 11,0 відсотка, що менше за аналогічний показник 2015 року на 1,5 відсотка.

Відповідно до нової редакції Бюджетного кодексу України, з 1 січня 2011 року надходження від справляння єдиного податку зараховуються до бюджету розвитку. За результатами 2016 року ці надходження стали основним дохідним джерелом - 66,6 відсотка усіх доходів бюджету розвитку. Другим та третім основними джерелами доходів були кошти, одержані із загального фонду бюджету до бюджету розвитку (2,1 млрд.грн., або 18,6 відсотка) та надходження від продажу землі (0,7 млрд.грн. або 6,6 відсотка).

Також значними джерелами доходів були надходження від продажу землі (2,3 відсотка) та від відчуження майна, що знаходиться у комунальній власності (1,1 відсотка). Інші види надходжень склали 3,1 відсотка усіх доходів бюджету розвитку місцевих бюджетів.

На дохідну частину бюджету впливає податкове регулювання і стан економічних процесів. Податкове навантаження визначається як частка доходів бюджету у валовому регіональному продукті. При цьому стан економічних процесів знаходиться під впливом видаткової частини бюджету, зовнішньоекономічного середовища та процесу врегулювання міжбюджетних відносин. Інститут бюджетних доходів використовується одночасно як інструмент регулювання та організації міжбюджетних відносин. Основними джерелами наповнення бюджетів місцевого самоврядування в Україні є закріплені доходи та офіційні трансферти. Збільшення частки трансфертів у структурі доходів є пасивним інструментом державного впливу на формування бюджетів і фінансову незалежність місцевого самоврядування.

В сучасних ринкових умовах особливого значення набувають підходи до формування обсягу та структури дохідної частини бюджетів місцевого самоврядування, що відображає рівень фінансової самостійності бюджетів



громад. Актуальними є питання наявності необхідного для виконання покладених на органи місцевого самоврядування повноважень обсягу фінансових ресурсів. Доходи місцевих бюджетів є інструментом та фактором економічного зростання територіальної громади, наявність достатнього обсягу доходів сприяє економічному розвитку територій та підвищенню добробуту населення.

## **2.2. Аналіз видаткової частини місцевих бюджетів**

Видатки місцевих бюджетів — це економічні відносини, які виникають у зв'язку з фінансуванням власних і делегованих повноважень місцевих органів влади; економічні відносини, які виникають у зв'язку з розподілом централізованих коштів, що перебувають у розпорядженні відповідних органів влади, та децентралізованих коштів, які є власністю місцевих органів влади.

Значення бюджету місцевого самоврядування як інструменту впливу на реальний сектор економіки та важеля прискорення економічного зростання реалізується через бюджет розвитку. Витрати бюджету розвитку пов'язані із фінансуванням розширеного відтворення, асигнуваннями в інноваційну та інвестиційну діяльність, вони характеризуються значним рівнем еластичності до факторів нефінансового характеру (зміни кон'юнктури ринку нерухомості чи земельних ділянок). Капітальні видатки місцевих бюджетів спрямовуються на виконання капітальне будівництво, погашення основного боргу, капітальний ремонт, розвиток інфраструктури та благоустрій територій, виконання гарантійних зобов'язань, фінансування видатків, пов'язаних із землеустроєм. Зростання їх частки в структурі видатків має вагоме значення, так як сприяє розбудові міста, підвищенню рівня життя населення та якості надання суспільних послуг. Ефективне управління видатками потребує здійснення постійного аналізу стану виконання місцевого бюджету. У таблиці 1 наведена питома вага видатків державного та місцевих бюджетів у зведеному бюджеті України в розрізі фондів, за даними якої можна простежити, що частка видатків місцевих бюджетів у

Зведеному бюджеті України за період 2010–2017 років залишається досить низькою: в середньому за загальним фондом – 42,6 відсотка і спеціальним фондом – 45,5 відсотка (загальний фонд бюджету в 2010 році - 44,6 відсотка, в 2017 році – 42,6 відсотка, в 2017 році – 45,7 відсотка, спеціальний фонд бюджету – 23,6 відсотка, 43,5 відсотка і 54,4 відсотка відповідно). Частка видатків місцевих бюджетів у зведеному бюджеті становила 46,7%, що на 6,9 відсотка більше, ніж аналогічний показник 2016 року. При цьому частка видатків загального фонду порівняно з попереднім роком зросла на 7,6 відсотка і склала 45,7 відсотка, частка видатків спеціального фонду зменшилася на 0,6 відсотка до 54,1 відсотка.

Що стосується перерозподілу ВВП через видатки місцевих бюджетів, то за досліджуваний період рівень розподілу ВВП через місцеві бюджети України становить в середньому 14,3 відсотка. Зменшення спостерігається за видатками на охорону здоров'я (0,4 відсотка), на освіту (0,6 відсотка). Найбільше зростання питомої ваги відбулося за видатками. Рівень перерозподілу ВВП через місцеві бюджети України за даними 2017 року становить 16,1 відсотка, що на 2,5 відсотка більше за відповідний показник попереднього року. Найбільше зростання цього показника спостерігається за видатками на соціальний захист та соціальне забезпечення (на 0,9 відсотка) на житлово-комунальне господарство (на 0,6 відсотка).

Таблиця 2.2.1

Частка видатків державного та місцевих бюджетів  
у Зведеному бюджеті України, відсотки

| Роки | Державний бюджет |                  | Місцеві бюджети |                  |
|------|------------------|------------------|-----------------|------------------|
|      | Загальний фонд   | Спеціальний фонд | Загальний фонд  | Спеціальний фонд |
| 2010 | 55,4             | 76,4             | 44,6            | 23,6             |
| 2011 | 56,9             | 59,2             | 43,1            | 40,8             |
| 2012 | 54,8             | 56,5             | 45,2            | 53,5             |
| 2013 | 56,0             | 63,1             | 44,0            | 36,9             |
| 2014 | 57,4             | 56,5             | 42,6            | 43,5             |
| 2015 | 61,3             | 43,4             | 38,7            | 56,6             |
| 2016 | 61,9             | 45,3             | 38,1            | 54,7             |
| 2017 | 54,3             | 45,9             | 45,7            | 54,1             |

Наведені дані свідчать про те, що рівень розподілу валового внутрішнього продукту через місцеві бюджети України є досить низьким, що не в повній мірі сприяє фінансуванню власних і делегованих повноважень місцевих органів влади, які є домінуючими серед всіх повноважень органів місцевого самоврядування, а також ускладнює процес ефективного розподілу коштів бюджетотримувачам.

Важливою особливістю бюджетного процесу на місцевому рівні є його підпорядкованість етапам формування бюджету держави в цілому. У цьому зв'язку необхідним є дотримання органами державної законодавчої і виконавчої влади строків та процедур, пов'язаних з формуванням показників, від яких залежить планування місцевих бюджетів, виконання державою своїх фінансових зобов'язань перед органами місцевого самоврядування з фінансування делегованих повноважень тощо. Бюджет місцевого самоврядування відображає систему економічних відносин, які складаються в суспільстві з приводу розподілу валового внутрішнього продукту, створення фондів грошових коштів, їх перерозподілу і використання для надання суспільних благ на місцевому рівні.

Обсяг видатків місцевих бюджетів (з урахуванням коштів, що передаються з місцевих бюджетів до державного бюджету) становив 331,3 млрд.грн., що більше відповідного показника 2016 року на 48,5 відсотка (таблиця 2). Обсяг видатків місцевих бюджетів (без урахування коштів, що передаються з місцевих бюджетів до державного бюджету) склав 326,7 млрд.грн., що на 47,4 відсотка перевищує показник попереднього року. Рівень виконання планових показників, затверджених місцевими радами на 2017 рік, становив 87,3 відсотка, при цьому за видатками загального фонду – 95,2 відсотка, спеціального фонду – 58,3 відсотка.



Таблиця 2.2.2.

Видатки місцевих бюджетів за 2014–2017 роки, млн.грн.

| Видатки          | 2014 рік | 2015 рік | 2016 рік | 2017 рік |
|------------------|----------|----------|----------|----------|
| Всього, у т.ч.   | 223496,7 | 175771,8 | 221566,4 | 326682,5 |
| Загальний фонд   | 188765,1 | 150149,4 | 190587,1 | 280197,6 |
| Спеціальний фонд | 34731,6  | 25622,4  | 30979,3  | 46484,9  |

У ході планування розрахункові обсяги видатків місцевих бюджетів визначаються окремо по кожній галузі та виходячи із загального ресурсу і пріоритетності видатків. Видаткові повноваження бюджетів об'єднаних територіальних громад ідентичні з повноваженнями бюджетів міст обласного значення та районів. Обсяг видатків загального фонду місцевих бюджетів становив 280,2 млрд.грн. Порівняно з відповідним показником минулого року він збільшився на 47,0 відсотка. Видатки спеціального фонду місцевих бюджетів профінансовано у сумі 46,5 млрд.грн., що на 50,1 відсотка більше, ніж попереднього року. Кошти спеціального фонду місцевих бюджетів витрачаються на заходи, передбачені рішенням про місцевий бюджет відповідно до законодавства. Видатки місцевих бюджетів поділяються на ті, що можуть здійснюватися з усіх місцевих бюджетів, і на ті, що можуть здійснюватися з окремих видів місцевих бюджетів. Особливістю видатків спеціального фонду є те, що вони здійснюються за рахунок конкретно визначених джерел надходжень у відповідності до їх обсягів. У випадку відсутності таких джерел видатки не здійснюються. Платежі за рахунок спеціального фонду бюджету здійснюються в межах коштів, що фактично надійшли до цього фонду на відповідну мету.

Більшість видатків місцевих бюджетів традиційно спрямовується на соціально-культурну сферу (освіта, охорона здоров'я, соціальний захист і соціальне забезпечення, культура та мистецтво, фізична культура і спорт). У звітному періоді сукупна частка цих видатків у структурі видатків місцевих бюджетів складала 80,7 відсотка, що на 1,0 відсотка менше рівня попереднього року. У структурі видатків місцевих бюджетів за

функціональною класифікацією найбільші зміни відбулися за видатками на охорону здоров'я, їх частка зменшилася на 1,2 відсотка і склала 17,1 відсотка.

Частка видатків на освіту зросла на 0,1 відсотка, на соціальний захист та соціальне забезпечення – на 0,3 відсотка. Загальний обсяг видатків на соціально-культурну сферу зріс майже на 45,4 відсотка і склав 266,8 млрд.грн. Серед них найбільшими за обсягом є видатки на соціальний захист і соціальне забезпечення – понад 107,2 млрд.грн. (32,4 відсотка від усіх видатків місцевих бюджетів), освіти – 92,7 млрд.грн. (28,0 відсотка), охорону здоров'я – 56,5 млрд.грн. (17,1 відсотка).

Видатки на державне управління профінансовано у сумі 15,8 млрд.грн., що на 49,9 відсотка більше, ніж за 2016 рік. При цьому їх частка у структурі видатків місцевих бюджетів зросла на 0,1 відсотка та становила 4,8 відсотка. Мало місце зростання видатків на житлово-комунальне господарство (на 47,1 відсотка) та на економічну діяльність (на 67,4 відсотка). Їх обсяг склав 13,7 млрд.грн. та 28,6 млрд.грн. відповідно. Зростання відбулося практично за усіма статтями видатків місцевих бюджетів за цими напрямками.

У розрізі економічної класифікації 64,2 відсотка усіх видатків місцевих бюджетів припадало на захищені статті, що менше за 2016 рік на 13,9 відсотка. Найбільшою серед усіх видатків місцевих бюджетів стала частка поточних трансфертів населенню на соціальне забезпечення. Порівняно з минулим роком вона дещо зросла і становила 30,5 відсотка (у 2016 році – 30,4 відсотка). При цьому обсяги цих видатків зросли на 32,7 млрд.грн., або на 47,8 відсотка, та склали майже 101,0 млрд.грн. Наступна за обсягом частка видатків місцевих бюджетів припадає на оплату праці з нарахуваннями: 27,9 відсотка, що на 8,8 відсотка менше, ніж у минулому році.

У 2017 році значно зросла частка інших поточних видатків – на 13,0 відсотка до 20,4 відсотка. Це відбулося, в основному, через збільшення видатків за статтею «Окремі заходи по реалізації державних (регіональних) програм, не віднесені до заходів розвитку». Порівняно з відповідним показником минулого року їх обсяг збільшився з 2,6 млрд.грн. до майже 51,7



млрд.грн. До цієї статті належать видатки вищих навчальних закладів та видатки закладів охорони здоров'я, що утримуються за рахунок коштів місцевих бюджетів.

У цілому поточні видатки місцевих бюджетів у 2017 році становили 296,5 млрд.грн., що на 47,3 відсотка більше, ніж за 2016 рік. Капітальні видатки профінансовано у розмірі 34,8 млрд.грн., їх обсяги зросли на 11,5 млрд.грн., або на 49,4 відсотка, водночас частка зросла на 0,1 відсотка.

До Державного бюджету України з місцевих бюджетів надійшло 4,6 млрд.грн. міжбюджетних трансфертів, що на 52,3 відсотка більше за відповідний показник попереднього року. При цьому частка трансфертів у загальному обсязі видатків місцевих бюджетів не змінилась. Реверсна дотація становила понад 2,9 млрд.грн., або 74,5 відсотка від запланованого показника на рік. Крім того, до складу міжбюджетних трансфертів, що надаються з місцевих бюджетів, входять субвенції на виконання програм соціально-економічного та культурного розвитку регіонів, які було перераховано в обсязі 1,7 млрд.грн. Загальний обсяг трансфертів до державного бюджету щодо показників 2016 року збільшився на 1,6 млрд.грн. і склав 1,4 відсотка усіх видатків місцевих бюджетів.

Забезпечення збалансованості доходів і видатків місцевих бюджетів сприяє здійсненню економічних перетворень на місцевому рівні, у тому числі фінансування капітальних видатків, інвестиційних програм, проведення дієвої фінансової політики територіального розвитку. Доцільним є збільшення інноваційної складової місцевих бюджетів, обсягу фінансування соціальних програм, зменшення залежності місцевих бюджетів від трансфертів з державного бюджету, забезпечення економічної та фінансової стабільності, посилення впливу регулювання міжбюджетних відносин на соціально-економічний розвиток територій.

У процесі становлення бюджетної системи визначальними є тенденції до вдосконалення структури бюджетів місцевого самоврядування, посилення фіскальної функції місцевих податків і зборів, розширення повноважень



органів місцевого самоврядування згідно принципу субсидіарності та підвищення ролі системи фінансового забезпечення місцевого самоврядування у процесі соціально-економічного розвитку територіальних одиниць. Сучасний етап удосконалення системи фінансового забезпечення місцевого самоврядування визначено процесами бюджетної децентралізації, оптимізації системи регулювання міжбюджетних відносин.

Від якості формування, регулювання та напрямів використання видатків бюджетів місцевого самоврядування залежить рівень економічного зростання регіонів. Важливим є посилення інвестиційної складової місцевих бюджетів шляхом підвищення частки бюджету розвитку у загальній структурі видаткової частини, що сприятиме розбудові соціальної сфери територій та забезпечуватиме умови для інноваційного розвитку адміністративно-територіальних одиниць. Сучасний стан фінансів місцевого самоврядування потребує подальшого удосконалення, відповідно до положень Європейської хартії місцевого самоврядування, у тому числі основних засад фінансового забезпечення територій. Запровадження цих засад сприятиме подальшому розвитку фінансової системи країни та дієвої взаємодії державного управління і місцевого самоврядування. Доцільним є посилення політики фінансової децентралізації територій, удосконалення системи міжбюджетного регулювання одночасно потребує оптимізації системи органів державного та територіального управління, врахування принципу субсидіарності бюджетної системи, підвищення дієвості стимулюючої функції місцевих бюджетів.

Питання посилення забезпеченості місцевих бюджетів власними доходами є достатньо важливим у процесі удосконалення механізму міжбюджетних відносин. Підвищення ефективності управління бюджетами територіальних громад необхідно здійснювати шляхом покращання фіскальної ефективності місцевих податків і зборів, посиленням дієвості бюджетного стимулювання регіонального розвитку оптимізації структури бюджетів місцевого самоврядування, упорядкування їх видаткових

повноважень. Для виконання основних завдань, покладених на органи місцевого самоврядування щодо забезпечення економічного зростання та підвищення рівня життя населення, важливим є посилення ефективності та прозорості використання бюджетних ресурсів, результативності діяльності розпорядників бюджетних коштів та наукової обґрунтованості прийняття рішень у сфері міжбюджетного регулювання. Ефективність бюджетної політики на місцевому рівні залежить від результативності виконання місцевих бюджетів, яку визначають шляхом оцінки ефективності їх видатків, що є основним інструментом впливу на соціально-економічні процеси. З огляду на зазначене, необхідними складовими у системі управління видатками місцевих бюджетів мають стати контроль за використанням бюджетних коштів з метою оцінки рівня ефективності виконання місцевими органами влади видаткових повноважень.

Видатки місцевих бюджетів є ефективним інструментом регулювання соціально-економічного розвитку територій. Особливості функціонування видатків місцевих бюджетів виявляються у їх складі та структурі, а ефективність їх планування визначає рівень результативності здійснення місцевими органами влади покладених на них функцій і повноважень. Діючий механізм міжбюджетного регулювання передбачає застосування формульних розрахунків при плануванні обсягів видатків місцевих бюджетів та міжбюджетних трансфертів. Забезпечення збалансованості місцевих бюджетів досягається за рахунок перерозподільчих процесів у межах бюджетної системи, які полягають у наданні фінансової підтримки у формі дотацій та субвенцій місцевим бюджетам, видатки яких не забезпечені доходами, або вилученні коштів з місцевих бюджетів у разі перевищення їх доходів над видатками. Планування видатків місцевих бюджетів є важливою складовою системи фінансового управління, що забезпечує формування бюджетних показників шляхом встановлення цілей як на наступний бюджетний період, так і на перспективний період з метою підвищення ефективності, дієвості та прозорості бюджетного процесу.

## **РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ РОЗВИТКУ СИСТЕМИ МІСЦЕВИХ ФІНАНСІВ В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ**

### **3.1. Середньострокове прогнозування доходів місцевих бюджетів**

Україна при здійсненні радикальних економічних перетворень і побудові ринкових відносин потребує здійснення ефективної податково-бюджетної політики на середньострокову перспективу.

Відповідно до Концепції реформування місцевих бюджетів від 23 травня 2007 р. № 308-р в Україні на сучасному етапі розвитку виникла потреба в удосконаленні системи прогнозування доходів місцевих бюджетів на наступний бюджетний період і розроблені середньострокових показників місцевих бюджетів.

До завдань прогнозування входить як оцінка очікуваних результатів розвитку економічної системи на підставі виявлення тенденцій так і визначення перспектив, довгострокових цілей розвитку і шляхів досягнення певної мети у часі [99, с. 12].

Основою для бюджетного прогнозування виступають прогнози соціально-економічного розвитку країни, окремих регіонів; статистичні дані за основними макроекономічними показниками; дані про надходження і використання доходів від державного майна тощо.

Відповідно до трактування, поданого Буковинським С.А. у праці «Концептуальні підходи до формування перспективного бюджетного плану» метою розроблення перспективного бюджетного плану є створення необхідних умов забезпечення збалансованості бюджетної системи країни, макроекономічної стабільності, передбачуваності бюджетної і податкової політики, виконання функцій, покладених на центральні та місцеві органи виконавчої влади [6, с. 24].

Бюджетний прогноз на середньострокову перспективу має базуватись на достатньо високому ступені залежності від загально відтворюваних пропорцій і закономірностей економічного зростання, які відображають



виробництво ВВП та ділову активність [6, с. 24]. Таким чином, метою середньострокового бюджетного прогнозування є визначення на базі усторонньої оцінки імовірних показників бюджету та їх імовірних траєкторій на середньострокову перспективу.

Програмно-цільовий метод (ПЦМ) є інструментом, який забезпечує ефективне управління бюджетним процесом у середньостроковій перспективі. Даний метод спрямований на вирішення проблем територіальної громади та досягнення визначених цілей [95, с. 6].

Важливою передумовою застосування Програмно-цільового методу формування бюджету в Україні є стабільний економічний стан держави, забезпечення основних макроекономічних показників у межах параметрів, визначених фінансовою стратегією держави [62; 228].

Особливістю програмно-цільового методу формування бюджетів є запровадження нового механізму управління видатками бюджету, хоча для успішного запровадження цього методу необхідно, щоб програми були забезпечені реальними джерелами фінансування [61, с. 79].

Слід зазначити, що в процесі прогнозування доходів бюджету розраховується об'єм фінансових ресурсів країни, визначаються рівень і розмір їх розподілу між центральними органами влади та органами місцевого самоврядування, найбільш ефективні форми і методи залучення ресурсів до бюджету, оптимальні пропорції розподілу доходів між різними рівнями влади.

Під прогностичними власними доходами місцевих бюджетів визначають – всі доходи, які формуються на території, підвідомчій відповідному місцевому органу влади і включають у себе весь контингент закріплених і регулюючих податків, а передані – це дотації та субвенції з вищестоящих бюджетів бюджетам територій [28, с. 71].

На податкові надходження місцевих бюджетів, за трактуванням Зайчикової В.В. висловленим у праці «Прогнозування доходів місцевих бюджетів у процесі міжбюджетного регулювання», впливають якісні та кількісні чинники. До якісних належать: структура економіки за видами

діяльності, зміна податкового законодавства, результати від фінансової діяльності та інші. До кількісних – динаміка макроекономічних показників, зміна податкової бази, обсяги недоїмки тощо [41, с. 80].

Отже, середньострокове прогнозування доходів місцевих бюджетів полягає в пошуку можливих альтернатив отримання в середньостроковій перспективі фінансових ресурсів, які формуються на території підвідомчій відповідному місцевому органу та структури їх імовірних траєкторій пов'язаних з впливом якісних та кількісних чинників.

Під стратегічним плануванням місцевих бюджетів, визначається системний процес, спрямований: на визначення проміжних та кінцевих показників, що характеризують економічний розвиток регіону та яких можна досягти в майбутньому [60, с. 49]; на визначення й прогнозування довго- і середньострокових цілей, для досягнення яких необхідно спрямувати діяльність уряду та розроблення стратегії заходів для реалізації цілей [79, с. 390-391].

Отже, визначення критеріїв та висвітлення механізмів прогнозування доходів місцевих бюджетів дозволить встановити відповідність між плануванням та прогнозуванням бюджетних показників.

Слід зазначити, що середньостроковим бюджетним прогнозуванням визначається прогноз терміном від 2 до 5 років спрямований на ліквідацію дисбалансу між доходами та видатками бюджету у середньостроковій перспективі [88, с. 11].

З метою визначення методологічних засад середньострокового прогнозування доходів місцевих бюджетів проведений аналіз принципів, методів та висвітлені особливості законодавчого забезпечення системи прогнозування.

Отже, удосконалення методології середньострокового прогнозування надасть можливість, зокрема: приймати науково-обґрунтовані рішення на основі прогнозу їхніх наслідків; пошуку альтернативних варіантів досягнення стратегічних завдань; враховувати особливості розвитку регіонів

при встановленні стратегічних завдань для забезпечення впливу на ці аспекти вже сьогодні.

На сучасному етапі розвитку місцевих фінансів нормативне забезпечення процесу прогнозування показників місцевих бюджетів визначається цілою низкою законів, постанов, розпоряджень тощо. Згідно Закону України від 23 березня 2000 р. №1602 «Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України визначений порядок розроблення, затвердження та виконання прогнозних і програмних документів на державному та регіональному рівнях.

У Бюджетному кодексі України статтею 38 пункту 1-го передбачено, що разом з проектом закону про Державний бюджет України, подається пояснювальна записка до проекту закону про Державний бюджет України, яка повинна містити: аналітичні дані, розрахунки з обґрунтуваннями особливостей міжбюджетних взаємовідносин, а саме: детальні розрахунки прогнозного загального обсягу доходів та видатків, що враховуються при визначенні міжбюджетних трансфертів між державним бюджетом та місцевими бюджетами, за видами доходів та за функціями; базові показники та результати обрахунку індексів відносної податкоспроможності в розрізі місцевих бюджетів; детальний розрахунок розміру фінансового нормативу бюджетної забезпеченості по функціях та видах місцевих бюджетів; детальний розрахунок коригуючих коефіцієнтів та коефіцієнту вирівнювання; розрахунки обсягів субвенцій з державного бюджету місцевим бюджетам за видами пільг і допомог та детальними фінансовими та кількісними показниками.

Методика розрахунку прогнозного показника обсягу доходів (кошика доходів) загального фонду бюджету місцевого самоврядування, що враховуються під час визначення обсягу міжбюджетних трансфертів визначена згідно з Постановою КМУ «Про затвердження Методики розподілу обсягу міжбюджетних трансфертів між районним бюджетом та



бюджетами міст районного значення, сіл, селищ” від 24 грудня 2003 р. №1994.

Відповідно до Основних напрямків бюджетної політики (бюджетної резолюції) та на підставі прогнозу основних макропоказників економічного і соціального розвитку України Міністерство фінансів України організовує проведення фінансово-економічних розрахунків для складання проекту Державного бюджету України на наступний рік і розподілу загальнодержавних податків, зборів та інших платежів між Державним бюджетом України і бюджетами Автономної Республіки Крим, областей міста Києва і Севастополя. Міністерство фінансів України також готує попередній проект консолідованого бюджету України і доводить відповідні прогнозні показники до міністерств, відомств та інших органів державної виконавчої влади України.

Основні прогнозні макропоказники, які покладаються в основу розроблення проектів державних та регіональних програм економічного і соціального розвитку України визначаються відповідно до Постанов КМУ «Про прогноз економічного і соціального розвитку України» на відповідний рік.

Податково-бюджетна стратегія на середньострокову перспективу розробляється згідно з Постановами КМУ «Про схвалення прогнозу показників зведеного бюджету України за основними видами доходів, видатків і фінансування» на три наступні роки, на основі аналізу рівня розвитку податково-бюджетної системи держави та виходячи з основних завдань щодо посилення соціальної спрямованості реформ.

Проте, зазначені прогнози щороку суттєво переглядаються, що не дає можливості приймати науково-обґрунтовані рішення при встановленні стратегічних завдань на середньострокову перспективу.

Отже середньострокове прогнозування доходів місцевих бюджетів на законодавчому рівні не достатньо визначений. Існує необхідність законодавчого врегулювання зокрема у Бюджетного кодексі України,

методології розробки середньострокових прогнозів показників місцевих бюджетів.

Також, в цілях забезпечення ефективності реалізації механізмів середньострокового соціально-економічного розвитку регіонів виникла необхідність в розгляді та обґрунтуванні можливостей щодо оновлення на державному рівні нормативної бази щодо планування, прогнозування і розробки програм соціально-економічного розвитку на місцевому рівні.

З метою визначення факторів, що впливають на обсяг надходжень місцевих бюджетів України методологію прогнозування показників місцевих бюджетів потрібно розглядати з погляду методів прогнозування.

Середньострокове прогнозування бюджетних показників передбачає використання низки методів прогнозування. Вибір методу залежить від вимог до точності та строків виконання прогнозів. У практиці найбільш продуктивним є поєднання різних методів прогнозування доходів місцевих бюджетів, що дозволяє складати більш реальні прогнози.

Під методом економічного прогнозування розуміють сукупність заходів, які дають змогу на підставі аналізу ретроспективних даних, екзогенних та ендегенних зв'язків об'єкта прогнозування зробити висновки з певною ймовірністю стосовно майбутнього його розвитку.

У міжнародній практиці з безлічі різноманітних підходів до прогнозування доходів місцевих бюджетів, можна виділити три найбільш поширених: методи моделювання, метод ефективної ставки оподаткування та метод заснований на еластичності.

Переваги методів моделювання полягають в можливості враховувати взаємозв'язок між системою формування доходів і макроекономічними процесами в країні. Оцінка податкових надходжень до бюджетів здійснюється в залежності від положень податкового законодавства для відповідних категорій платників податків. Відповідно до методів моделювання розробляється модель, яка складається з певної кількості економетричних рівнянь для основних категорій доходів.

Проте слід зазначити, що прогнози розроблені шляхом моделювання достатньо складні і вимагають значних вкладень ресурсів і великих об'ємів інформації.

Метод ефективної ставки оподаткування заснований на застосуванні даних в залежності від ефективної (середньої) ставки оподаткування для певної категорії податків, яка розраховується шляхом співвідношення податкових надходжень та бази оподаткування. Прогноз доходів здійснюють шляхом множення прогнозного обсягу бази оподаткування на прогнозну оцінку ефективної ставки оподаткування. Проте при змінні складу бази оподаткування протягом часу, метод ефективної ставки оподаткування може давати не завжди точний прогноз, тому у разі зміни структури, рівня ставок, розмірів податкової бази отриманні результати підлягають відповідним корективам.

До найбільш поширених методів прогнозування доходів місцевих бюджетів належить метод еластичності податків, який ґрунтується на залежності між зростанням надходжень певного податку і збільшенням його бази. Еластичність податкових надходжень визначається як співвідношення процентної зміни податкових надходжень до процентної зміни податкової бази, виходячи з передумов про відсутність змін в податковій системі за даний період. Математично це може бути визначено таким чином:

$$\varepsilon_t = \frac{\frac{\Delta T}{T}}{\frac{\Delta GDP}{GDP}} \quad (3.1.1),$$

де  $\varepsilon_t$  - еластичність податків,  $T$  – обсяг податкових надходжень,  $GDP$  – валовий внутрішній продукт, а  $\Delta T$  та  $\Delta GDP$  – приріст податкових надходжень і валового внутрішнього продукту за досліджуваний період.

При перевищенні темпу зростання податкових надходжень темпу зростання валового внутрішнього продукту, еластичність надходжень перевищує одиницю і навпаки.



Як зазначає Чугунов І.Я. у своїй праці «Теоретичні основи системи бюджетного регулювання» на сучасному етапі розвитку міжбюджетних відносин виникла необхідність у розробці ефективної системи міжбюджетного регулювання побудованої на основі економіко-математичного моделювання, що забезпечить підвищення рівня наукового обґрунтування державної політики [97, с. 157].

При прогнозуванні доходів місцевих бюджетів широкого використання набули методи екстраполяції, однак для підвищення рівня достовірності передбачається механізм побудови опису процесу динамічного ряду, при якому більш пізнім спостереженням надається вагомніше значення порівняно з попередніми. За результатами виникає можливість отримання оцінки параметрів тренда, яка характеризує тенденцію, що склалась до моменту останнього спостереження.

При розробці прогнозів доходів місцевих бюджетів з метою обґрунтування рівня впливу на джерела надходжень місцевих бюджетів окремих факторів та їхніх груп виходячи з минулої динаміки побудову прогнозної моделі потрібно здійснювати виходячи із методу найменших квадратів.

Методи моделювання використовуються для встановлення кількісної характеристики зв'язку, залежності та взаємообумовленості економічних показників. Зокрема у праці Герасимчук З.В. «Фінансова політика сталого розвитку регіону» побудовано модель по поєднанню декількох індикаторів, що характеризують рівні фінансового забезпечення соціально-економічного розвитку регіону [26, с. 199]. У праці «Інфраструктурне забезпечення регіонального розвитку: проблеми та шляхи їх вирішення» Бутирської І.В. здійснене економіко-матиматичне моделювання процесу інвестування інфраструктури регіону [10, с. 164-181].

Проведенні дослідження наукової літератури дають підстави стверджувати, що методи експертних оцінок використовується приблизно у 40-50% випадках при прогнозуванні дохідної частини місцевих бюджетів. У

своїй праці «Фінансово-бюджетні відносини: аналіз тенденцій розвитку в умовах трансформації економіки» Чугунов І.Я. та Лондар С.Л. зазначають, що використання експертних оцінок, як правило, призводить до підвищення точності прогнозу [98].

Слід відмітити, що для макроекономічного прогнозування експертні судження є важливою частиною у розробці бюджетного прогнозу. На практиці статистичні та експертні методи використовуються у поєднанні, що є важливим за умови різких змін у економіці внаслідок непередбачених подій (фінансової кризи, зміни податкової політики чи економічного курсу, тощо).

На наш погляд побудову моделей прогнозування доходів місцевих бюджетів на основі суджень та оцінок експертів слід здійснювати виходячи із дослідження таких компонентів: тренд, зміна політичного курсу, нестабільність, кількість наявних спостережень, можливість аналізу попередніх прогнозів тощо.

Таким чином до найбільш адекватних методів побудови моделей прогнозування доходів місцевих бюджетів слід віднести: метод заснований на еластичності, метод експоненціального згладжування, експертне прогнозування, моделювання та метод пропорційних коректувань.

Середньострокове прогнозування доходів місцевих бюджетів полягає в процесі пошуку можливих альтернатив отримання в майбутньому фінансових ресурсів, які формуються на території підвідомчій відповідному місцевому органу та структури їх імовірних траєкторій пов'язаних з впливом якісних та кількісних чинників.

Економічна сутність середньострокового прогнозування доходів місцевих бюджетів як інструменту регіонального розвитку полягає у фінансово-економічних відносинах, що виникають у процесі визначення відповідних фінансових ресурсів місцевого самоврядування з урахуванням тенденцій соціально-економічного розвитку адміністративно-територіальної одиниці та з метою підвищення ефективності процесу формування дохідної

частини місцевих бюджетів, удосконалення системи регулювання міжбюджетних відносин.

Отже, система середньострокового прогнозування доходів місцевих бюджетів як складова економічної політики є важливою передумовою для формування місцевих бюджетів. Середньострокове прогнозування доходів місцевих бюджетів має стати невід'ємною частиною процесу бюджетного планування, що забезпечить можливість проведення аналізу тенденцій формування ресурсів місцевих бюджетів, виявлення факторів, які необхідно враховувати у розрахунках бюджетних показників, а також можливі способи впливу на них.

### **3.2. Пріоритети розвитку місцевих фінансів як складової фінансової системи України**

Важливе значення у створенні дієвого механізму забезпечення фінансової самодостатності територій та їх фінансової стійкості, має удосконалення регіонального менеджменту шляхом формування стабільної дохідної бази місцевих бюджетів, розмежування повноважень між центром і регіонами.

За таких умов, збільшення нормативів відрахувань від регулюючих податків, закріплення окремих загальнодержавних податків за місцевими бюджетами, зміцнить їх доходну базу і сприятиме удосконаленню регіонального менеджменту в напрямку модернізації економічного простору. Тому, на нашу думку, для зміцнення доходів місцевих бюджетів доцільно було б встановити ставки розщеплення окремих джерел державних доходів на користь місцевих бюджетів. Вважаємо, що за бюджетами місцевого самоврядування необхідно диференційовано закріпити податок на прибуток підприємств. В 2000-2011 роках відрахування від податку на прибуток підприємств до місцевих бюджетів становили від 0,8 до 27,5%. Одночасно весь обсяг акцизного податку також доцільно закріпити за місцевими



бюджетами. За розрахунками включення цих доходних джерел, а також сплата цих податків за місцем виробничої діяльності, дасть змогу місцевим бюджетам отримати до 70% доходів, акумульованих на території регіону, сконцентрувати для покриття власних потреб, що фактично забезпечить оптимальний рівень фінансової самодостатності більшості із регіонів.

Ще одним фактором на користь розподілу податку на прибуток підприємств та акцизного податку між державним та місцевими бюджетами є те, що ці джерела є найбільш вагомими та достатньо стабільними. Розподіл цих податків, окрім того, що сприятиме зростанню рівня фінансової самодостатності регіону, зменшить зустрічний рух фінансових потоків у вигляді трансфертів, посилить контроль за рівнем тінізації податкового простору регіонів та акумулюванні результатів економічної діяльності господарюючих суб'єктів на адресну модернізацію економічного простору. Водночас задля зміцнення місцевих бюджетів, варто поновити донедавна діючий порядок – залишаючи за місцевими бюджетами частку від перевищення планових обсягів доходів до державного бюджету, або залежно від результативності їх використання на регіональному рівні. Це дасть змогу задіяти мотиваційний механізм зміцнення регіональних фінансів, посилить кореляцію між фінансовою самодостатністю та економічним розвитком.

Визначення обсягів децентралізації бюджетних коштів до місцевих бюджетів може здійснюватись різними методами: через закріплення окремих податків за місцевими бюджетами – відповідно до чого окремі з податкових надходжень держбюджету варто перевести на місцевий рівень і закріпити за місцевими бюджетами, однак це призведе до подальшої стратифікації місцевих бюджетів АРК, областей, міст Києва та Севастополя; шляхом встановлення нормативу відрахувань окремих доходів до державного та місцевих бюджетів, що дасть змогу окремі податкові джерела до держбюджету зараховувати до місцевих бюджетів, проте це обумовлюватиме посилення диференціації між місцевими бюджетами у зв'язку з різним рівнем податкового менеджменту, особливо в частині адміністрування

податків і зборів; розщепленням регулюючих податкових надходжень згідно принципу рівності, коли окремі джерела загальнодержавних податкових надходжень залишаються на регіональному рівні у відповідності до кількості наявного населення. Безумовно це сприятиме вирівнюванню місцевих бюджетів за доходами та видатками, проте ринкові коливання у діяльності бюджетоутворюючих підприємств можуть зруйнувати цю рівновагу; формульним методом, який враховуватиме законодавчу базу, ступінь фінансової залежності регіону, пріоритети щодо перспектив його сталого розвитку, що частково виправляє недоліки попередньо сформованих методів. Проте визначені центром критерії розподілу бюджетних коштів між бюджетними рівнями та їх залежність від політичної кон'юнктури зумовлює суб'єктивізм, який зможе призвести до спрямування коштів не в сторону найгостріших потреб. Окрім того, певні території не досить результативно використовують бюджетні кошти, тому формульну децентралізацію бюджетних коштів слід доповнити узгодженням між центром і регіонами обсягів бюджетних ресурсів з очікуваною ефективністю їх спрямування. При цьому проблемою є математичний апарат формулювання критеріїв, які б дозволили отримати підтвердження справедливого розподілу бюджетних коштів.

Порядок децентралізації бюджетних коштів в управлінні сталим розвитком регіонів та забезпечення їх бюджетної самодостатності передбачає залишати на місцях кошти, які спрямовуються на підтримку у відповідні напрями еконо-соціо-екологічного розвитку без передачі їх до державного бюджету. При цьому слід враховувати, що:

Надходження акцизного збору від податку на прибуток підприємств та доходів з фізичних осіб розподіляються між державним і місцевими бюджетами у відповідності до результатів фінансової діяльності господарюючих суб'єктів. Це дозволить стимулювати регіони до зростання їх фінансової самодостатності за рахунок підвищення результативності функціонування бізнес-середовища та детінізації податкового простору.

З метою наближення регіону до абсолютної фінансової самодостатності, на рівні місцевих бюджетів варто залишати по-можливості такий розмір податку на прибуток підприємств та акцизного збору, які б забезпечували фіксацію частки міжбюджетних трансфертів у загальній величині доходів місцевого бюджету на рівні 15%:

$$C_2 = \frac{T}{D_0} \leq 0,15, \quad (3.2.1)$$

де  $T$  – сума офіційних трансфертів;

$D_0$  – доходи місцевого бюджету.

У 2011 році обсяги надходжень до державного бюджету за рахунок цих двох видів податків тільки за Дніпропетровською, Донецька, Запорізькою, Полтавською, Харківською, Чернігівською областями і містом Києвом покривали суми наданих їм трансфертів. Тому при децентралізації бюджетних коштів не доцільно обмежуватись розподілом між державним та місцевими бюджетами лише податку на прибуток підприємств, акцизного збору, оскільки це не вирішує проблему фінансової стійкості регіону.

Частку податкових надходжень від податку на прибуток підприємств та акцизного збору, яку варто залишати на рівні регіону:

$$\varphi_i^{MB} = \frac{K_i \times 3_i}{K'}, \quad (3.2.2)$$

де  $\varphi_i^{MB}$  – розмір податкових надходжень з податку на прибуток та акцизного збору, які доцільно залишати на рівні  $i$ -го регіону;

$K_i$  – ступінь корисності доходів державного бюджету, що залишається у  $i$ -му регіоні ( $K' > \phi$ );

$3_i$  – ступінь залежності бюджету  $i$ -го регіону від офіційних трансфертів



$$K_i = P_{zi}, \quad (3.2.3)$$

$(z > 0)$

де  $P_{zi}$  – рейтингова оцінка фінансової дієздатності і-го регіону за групою індикаторів бюджетного потенціалу, тобто результативність використання коштів місцевого бюджету;

$$z_i = \frac{1}{P_{ci}}, \quad (3.2.4)$$

де  $P_{ci}$  – рейтингова оцінка стійкості місцевого бюджету і-го регіону;  
 $K'_i$  – корисність доходів, що надійшли до центрального бюджету від регіонів, скоригована на внесок регіону у формуванні доходів центрального бюджету:

$$K'_i = P_{pi} \times \varepsilon_i, \quad (3.2.5)$$

де  $P_{pi}$  – рейтингова оцінка податкової спроможності регіону, або співвідношення загального обсягу податкових надходжень до валового регіонального продукту;

$\varepsilon_i$  – внесок і-го регіону у формуванні доходної частини державного бюджету.

$\frac{K_i}{K'_i}$  – корисність доходів бюджету, що залишаються у регіоні, у порівнянні з тими, що спрямовуються до центрального бюджету від окремого регіону.

Оцінка  $z_i$  не може дорівнювати нулю, оскільки це означало б, що  $P_{ci} = 0$  і у регіону немає власних фінансових ресурсів і він повністю залежить від

офіційних трансфертів. Оцінка  $K_i$  дорівнює одиниці в тому випадку, якщо фінансова самодостатність регіону відповідає рівню її порогового значення, тобто  $P_{ci} = 1$ . Зрозуміло, якщо  $K_i > 1$ , то регіон результативно використовує бюджетні ресурси і варто залишати певну частину коштів на подальше стимулювання його самодостатності.

Якщо оцінка  $K_i < 1$ , то регіон не досить ефективно використовує бюджетні ресурси, а тому, доцільно їх залишити на державному рівні та передати регіону через Державний фонд регіонального розвитку.

Таким чином, на рівні місцевих бюджетів АРК, областей, міст Києва та Севастополя доцільно повністю залишати обсяги податків на прибуток підприємств та акцизного збору, що дорівнює:

$$П_i^{МБ} = Ч \times (A_z + Пппі_i) / 100\% = \frac{K_i \times 3_i \times (A_z + Пппі_i)}{K_i \times 100\%} \quad (3.2.6)$$

де ПМБ – сума податкових надходжень з податку на прибуток підприємств та акцизного збору, які доцільно залишати на рівні і-го регіону.

$A_z$  – акцизний збір;

$Пппі$  – податок на прибуток підприємств відповідної території.

Запропонований формульний підхід до децентралізації бюджетних ресурсів враховує потребу кожного місцевого бюджету у додаткових коштах, а також спрощує порядок розрахунку обсягу трансфертів відповідно до якої їх розмір визначається як різниця між видатками та доходами регіонального бюджету. Окрім того, запропонований метод розщеплення податкових надходжень дозволить уникнути зустрічного руху фінансових ресурсів.

## ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ

Місцеві фінанси є системою фінансових відносин з приводу формування, розподілу і використання фінансових ресурсів, необхідних органам місцевого самоврядування для виконання покладених на них завдань.

Як складова місцевих фінансів місцеві бюджети є: основним джерелом соціально-економічного розвитку регіонів; фінансовою основою виконання місцевими органами влади та самоврядування своїх функцій; основними фінансовими планами розвитку територій; джерелом фінансування місцевої інфраструктури – більшість витрат на будівництво доріг, зв'язок телекомунікації, транспорт фінансуються з місцевих бюджетів; основним джерелом фінансування житлово-комунального господарства та місцевих інвестиційних проектів; стимулюють фінансову ініціативу місцевих органів влади та самоврядування та забезпечують їх відповідальність за повне та якісне фінансування місцевих суспільних благ.

У більшості розвинутих країнах місцеві бюджети формуються за рахунок власних доходів. Основним джерелом надходжень до місцевих бюджетів країн-членів Європейського Союзу є поточні доходи. Подходні податки, податки на прибуток, податки на збільшення ринкової вартості капіталу займають переважну частину всіх податкових надходжень місцевих бюджетів. Зокрема відповідний показник у 2017 році складає в таких країнах, як: Данія – 93%, Швеція – 100%, Латвія – 81%. Найнижча частка цих податків спостерігається у Іспанії до 20%.

Досвід розвитку місцевих бюджетів у країнах з розвинутою та трансформаційною економікою доводить, що особливості системи формування місцевих бюджетів обумовлені державним і адміністративно-територіальним устроєм, рівнем соціально-економічного розвитку, механізмами розподілу функцій та повноважень між державними органами та органами місцевого самоврядування, системою суспільних послуг, роллю громадського сектору у ресурсному забезпеченні надання цих послуг.



Частка місцевих бюджетів у доходах зведеного бюджету України та ВВП характеризує рівень участі місцевого самоврядування у вирішенні завдань підвідомчих територій. Фактично, це показник розвитку місцевих бюджетів і рівня фінансової незалежності місцевих органів влади. У таблиці 1 наведена питома вага доходів державного та місцевих бюджетів у зведеному бюджеті України в розрізі фондів, за даними якої можна простежити, що частка доходів місцевих бюджетів у Зведеному бюджеті України за період 2010-2017 років залишається досить низькою (загальний фонд бюджету в 2010 році - 21,5 відсотка, в 2017 році – 21,8 відсотка, спеціальний фонд бюджету - 23,5 відсотка і 32,2 відсотка відповідно).

За даними Державної казначейської служби України, до загального та спеціального фондів місцевих бюджетів (з урахуванням міжбюджетних трансфертів) у 2017 році надійшло 231,7 млрд.грн., що на 2,9 відсотка, або на 6,5 млрд.грн., більше за відповідний показник попереднього року. Без урахування міжбюджетних трансфертів надійшло 101,1 млрд.грн., що на 3,9 відсотка менше, ніж у 2016 році.

Частка видатків місцевих бюджетів у Зведеному бюджеті України за період 2010–2017 років залишається досить низькою: в середньому за загальним фондом – 42,6 відсотка і спеціальним фондом – 45,5 відсотка (загальний фонд бюджету в 2010 році - 44,6 відсотка, в 2017 році – 42,6 відсотка, в 2017 році – 45,7 відсотка, спеціальний фонд бюджету – 23,6 відсотка, 43,5 відсотка і 54,4 відсотка відповідно). Частка видатків місцевих бюджетів у зведеному бюджеті становила 46,7%, що на 6,9 відсотка більше, ніж аналогічний показник 2016 року. При цьому частка видатків загального фонду порівняно з попереднім роком зросла на 7,6 відсотка і склала 45,7 відсотка, частка видатків спеціального фонду зменшилася на 0,6 відсотка до 54,1 відсотка.

Що стосується перерозподілу ВВП через видатки місцевих бюджетів, то за досліджуваний період рівень розподілу ВВП через місцеві бюджети України становить в середньому 14,3 відсотка. Зменшення спостерігається за

видатками на охорону здоров'я (0,4 відсотка), на освіту (0,6 відсотка). Найбільше зростання питомої ваги відбулося за видатками. Рівень перерозподілу ВВП через місцеві бюджети України за даними 2017 року становить 16,1 відсотка, що на 2,5 відсотка більше за відповідний показник попереднього року. Найбільше зростання цього показника спостерігається за видатками на соціальний захист та соціальне забезпечення (на 0,9 відсотка) на житлово-комунальне господарство (на 0,6 відсотка).

Пріоритетним напрямом у сфері видатків місцевих бюджетів є соціальний. Саме видатки на освіту, соціальний захист та соціальне забезпечення, охорону здоров'я становлять найбільшу частку особливо в бюджетах найвищих рівнів, де відбувається безпосереднє надання послуг громадянам. Як негативний аспект можна відзначити досить значну частку видатків на управління. В цьому напрямку потрібно проводити зміни у структурі його апарату, які дали б можливість скорочення витрат на персонал та спрямовувати фінансові ресурси на розвиток інфраструктури та місцевий економічний розвиток.

Основою для бюджетного прогнозування виступають прогнози соціально-економічного розвитку країни, окремих регіонів; статистичні дані за основними макроекономічними показниками; дані про надходження і використання доходів від державного майна тощо.

Бюджетний прогноз на середньострокову перспективу має базуватись на достатньо високому ступені залежності від загально відтворюваних пропорцій і закономірностей економічного зростання, які відображають виробництво ВВП та ділову активність. Метою середньострокового бюджетного прогнозування є визначення на базі усесторонньої оцінки імовірних показників бюджету та їх імовірних траєкторій на середньострокову перспективу.

Основними напрями бюджетної політики у сфері місцевих фінансів є: визначення питомої ваги місцевих бюджетів у зведеному бюджеті України не нижче показника 2017 року (42 відсотки) з урахуванням: розмежування на

законодавчому рівні доходів між державним та місцевими бюджетами; надання соціальних гарантій та виконання соціальних ініціатив Президента України; зростання мінімальної заробітної плати та прожиткового мінімуму; внесення змін до актів податкового законодавства в частині їх впливу на доходи місцевих бюджетів; проведення адміністративної та адміністративно-територіальної реформи; реалізації державної боргової політики, у тому числі щодо здійснення запозичень на місцевому рівні; подальшого реформування медичної галузі; підвищення фінансової спроможності місцевих бюджетів; удосконалення формульного підходу до розрахунку доходів та видатків місцевих бюджетів, що враховуються під час визначення обсягу міжбюджетних трансфертів; підвищення прозорості та ефективності використання бюджетних коштів шляхом запровадження програмно-цільового методу складення та виконання місцевих бюджетів; підвищення рівня обґрунтованості бюджетного планування на місцевому рівні шляхом встановлення взаємозв'язку бюджетних показників із стратегічними цілями соціально-економічного розвитку територій та запровадження планування місцевих бюджетів на середньострокову перспективу; оптимізації мережі бюджетних установ; збалансування загальнодержавних і регіональних інтересів за пріоритетними напрямками розвитку регіонів; надання державної підтримки через державний фонд регіонального розвитку.



## СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алексєєв І.В. Міжбюджетна система / І.В. Алексєєв, Н.Б. Ярошевич, А.М. Чумак-Голобородько. – К. : Хай-Тек Прес, 2008. – 376 с.
2. Базилевич В. Д. Державні фінанси / В. Д. Базилевич, Л. О. Баластрик. - К. : Атака, 2002. - С. 93.
3. Боголіб Т.М. Бюджетная децентрализация органов местного самоуправления / Т.М. Боголіб // American Scientific journal – №5 – 2016 – р. 75-82
4. Боголіб Т. М. Місцеві фінанси / Т. М. Боголіб. – К.: Корпорація, 2013. – 464 с.
5. Боголіб Т.М. Дотації місцевим бюджетам як інструмент фінансового вирівнювання / Т.М.Боголіб // Економічний вісник університету – 2016 –№29/1 – с. 282-289.
6. Боголіб Т.М., Малишко В.В. Бюджетна система України. – К. : Пан Тот, 2013. – 570 с.
7. Бюджетна система України та Євросоюзу : монографія / за заг. ред. А. А. Мазаракі. – К. : Центр підготовки навчально-методичних видань КНТЕУ, 2010. – 409 с.
8. Бюджетна складова реалізації домінантних напрямів суспільного розвитку / за ред. Л.В. Лисяк.- Дніпропетровськ: ДДФА, 2015. – 396 с.
9. Бюджетний моніторинг: Аналіз виконання бюджету за січень – вересень 2017 року / [В. В. Зубенко, І. В. Самчинська, А. Ю. Рудик та ін.] ; ІБСЕД, Проект «Зміцнення місцевої фінансової ініціативи (ЗМФІ-II) впровадження», USAID. – К., 2017. – 86 с.
10. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 № 2456–VI // Голос України. – 2010. – № 143.
11. Бюджетний менеджмент / за ред. В.Г. Дем'янишина, Г.Б. Погрішук. – Тернопіль: ТНЕУ, 2017. – 558 с.
12. Василик О. Д. Державні фінанси України. – К.: НІОС, 2002. – 608 с.

13. Василик О.Д. Бюджетна система України / О.Д. Василик. – К. : Центр навчальної літератури, 2004. – 544 с.
14. Василик О.Д. Доходи місцевих бюджетів та напрями їх реструктуризації // Фінанси України. – 2007. - №4. – с. 3-11.
15. Василик О.Д. Теорія фінансів. — К.: НІОС, 2003. — 416 с.
16. Вишняков С.В. Місцеві бюджети / С.В. Вишняков // Фінанси України. – 2001. – № 10. – С. 11 – 16.
17. Воронова Л.К. Фінансове право / Л.К. Воронова. – К. : Вентурі, 1998. – 383 с.
18. Государственные и муниципальные финансы. - Изд. 2 -е, доп. и перераб. /Под общ. ред. И.Д. Мацкуляка. - М.: Изд-во РАГС, 2007. – 640 с.
19. Далевська Т.А. Видатки бюджетів місцевого самоврядування у системі регулювання міжбюджетних відносин / Т.А.Далевська // Економічний вісник університету. Переяслав-Хмельницький державний університет імені Григорія Сковороди. – 2016. – № 29/2. – С. 516–521.
20. Державна стратегія регіонального розвитку на період до 2015 року : постанова Кабінету Міністрів України від 21.07.2006 р. №1001 // Офіц. вісн. України. – 2006. – № 30. – Ст. 2131. – С. 36–78.
21. Державне фінансове регулювання економічних перетворень: монографія / І.Я. Чугунов, А.В. Павелко, Т.В. Канєва та ін.; за заг. ред. А.А. Мазаракі. – К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2015. – 376 с.
22. Державні фінанси. Вид. 2-ге, доп. і перероб. / За заг. ред. Базилевича В.Д. – К.: Атіка, 2004. – 368 с.
23. Європейська хартія місцевого самоврядування : Міжнародний документ від 15 лип. 1997 р. (Хартію ратифіковано Законом № 452/97-ВР) // Відомості Верховної Ради України. – 1997. – 29 верес. (№ 38). – С. 249.
24. Зайчикова В. В. Місцеві фінанси України та європейських країн / В. В. Зайчикова. – К. : НДФІ, 2007. – 299 с.



25. Закон України «Про державне прогнозування і розробку програми економічного і соціального розвитку» – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1602-14>.
26. Звіти про виконання місцевих бюджетів за 2014-2017 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.treasury.gov.ua/>
27. Інституційна трансформація фінансово-економічної системи України в умовах глобалізації/ В.Р.Сіденко, М.І.Скрипниченко, В.С.Пономаренко, І.Я.Чугунов та ін.; за ред. В.Р.Сіденка. – К.: Київ.нац.торг.-екон.ун-т, 2017. – 648 с.
28. Каламбет С.В., Іванов С.В., Ярош О.Г. Місцеві фінанси в умовах трансформації економіки України / Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля №8(215), 2014. – С. 46-49.
29. Карамушка Л.І. Формування місцевих бюджетів у країнах з розвинутою та трансформаційною економікою // Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту. Економічні науки. – 2015. – № 2. – С. 137–146.
30. Кириленко О.П. Місцеві фінанси / за ред. О. П. Кириленко. – К. : Знання, 2006. – 677 с.
31. Коляда Т. А. Формування бюджетної стратегії України: теорія, методологія, практика [монографія] / Т. А. Коляда. – Ірпінь: Університет ДФС України, 2016. – 396 с.
32. Конституція України: закон Верховної Ради України від 28 червня 1996 року № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – №30. – С. 141.
33. Корчинський В.Є. Оцінка економічної ефективності бюджетного вирівнювання / В.Є. Корчинський, С.Ю. Колодій // Фінанси України. – 2005. – № 5. – С. 12 – 19.
34. Кравченко В. І. Місцеві фінанси України. – К.: Т-во “Знання”. – КОО, 1999. – 487 с.
35. Кравченко В. І. Фінанси місцевого самоврядування в Україні: проблеми встановлення (1989–2001) / В. І. Кравченко. – К. : КМ Academia, 2001. – 460 с.



36. Кучер Г.В. Міжбюджетні трансферти як інструмент фінансової політики. Фінансова система України в умовах економічних перетворень : матеріали Всеукр.наук.-практ.конф. (Київ, 18–19 квіт. 2018 р.). Київ: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2018. С. 54–56.
37. Лисяк Л.В. Бюджетна політика у системі державного регулювання соціально-економічного розвитку України: Монографія / Л.В. Лисяк. – К.: ДННУ АФУ, 2009. – 600 с.
38. Лисяк Л.В. Напрями підвищення ефективності використання коштів місцевих бюджетів України / Л.В.Лисяк, К.М.Роменська // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. – 2014. – №3 (156). – С. 100–104.
39. Лисяк Л.В. Розвиток міжбюджетних відносин в Україні в умовах податкового реформування / Л.В.Лисяк // Економічний простір. – 2014. – №81. – С. 125–137.
40. Луніна І.О. Державні фінанси та реформування міжбюджетних відносин.- К.: Наукова думка, 2006.- 432 с.
41. Макогон В. Д. Бюджетна стратегія держави: монографія. Київ: КНТЕУ, 2018. 373 с.
42. Макогон В. Д. Методологічні аспекти формування доходів місцевих бюджетів / В. Д. Макогон // Вісник КНТЕУ. – 2009. – №4. – С.92–99.
43. Макогон В. Д. Розвиток системи формування доходів місцевих бюджетів в Україні / В. Д. Макогон // Вісник КНТЕУ. – 2007. – №6. – С.85–93.
44. Макогон В. Д. Фінансово-бюджетна політика як складова соціально-економічних перетворень / В. Д. Макогон, І. П. Адаменко // Науковий вісник Полісся. – 2018. – № 2 (14). С. 129–135.
45. Макогон В. Д. Формування доходів місцевих бюджетів в Україні / В. Д. Макогон // Вісник КНТЕУ. – 2008. – №4. – С.25–31.
46. Маркуц Ю. І. Фінансовий механізм формування бюджету міста / Ю. І. Маркуц // Економічний вісник університету. ДВНЗ «Переяслав-

Хмельницький державний педагогічний університет ім. Г. Сковороди». – 2015. – Вип. 24/1. – С. 136-143.

47. Маркуц Ю.І. Фінансове забезпечення місцевого самоврядування. Фінансова система України в умовах економічних перетворень : матеріали Всеукр.наук.-практ.конф. (Київ, 18–19 квіт. 2018 р.). Київ: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2018. С. 67–68.

48. Мельник С. Про формування місцевих бюджетів / С. Мельник, С. Криниця // Економіка України. – 2000. – № 1. – С. 17 – 23.

49. Місцеві фінанси / за ред. О. П. Кириленко. - К. : УБС НБУ, 2015. - 579 с.

50. Нестеренко А.С. Місцеві фінанси в правовій системі України / А.С. Нестеренко // Актуальні проблеми держави і права : зб. наук. праць / за ред. С.В. Ківалова та ін. – О. : Юридична література, 2003. – Вип. 18. – С. 350–354.

51. Ніколаєва О. М. Місцеві фінанси /О. М. Ніколаєва. – К. : ЦУЛ, 2013. – 354 с.

52. Опарін В.М. Бюджетна система. – К. : КНЕУ, 2002. – 336с.

53. Опарін В.М. Передумови та чинники розбудови ефективної бюджетної системи в Україні / В.М. Опарін // Фінанси України. – 2000. – № 9. – С. 126 – 133.

54. Остріщенко Ю. В. Реформа місцевих бюджетів та місцевого самоврядування у контексті бюджетної децентралізації // Вісник Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника. – 2015. – № 3. – С. 15–20.

55. Офіційний сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.

56. Офіційний сайт Державної казначейської служби України. – Режим доступу: <http://www.treasury.gov.ua/>

57. Офіційний сайт Державної служби статистики України. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

58. Офіційний сайт Державної служби фінансового моніторингу України – Режим доступу: <http://www.sdfm.gov.ua/>

59. Офіційний сайт Державної фіскальної служби України [Електронний ресурс] – Режим доступу : [www.sta.gov.ua](http://www.sta.gov.ua)
60. Офіційний сайт Євростату. – Режим доступу до інформації: <http://err.eurostat.ec.europa.eu/>.
61. Офіційний сайт Інституту бюджету та соціально-економічних досліджень. – Режим доступу: [www.ibser.org.ua](http://www.ibser.org.ua).
62. Офіційний сайт Міністерства економічного розвитку і торгівлі України. – Доступний з <http://www.me.gov.ua/>
63. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. – Режим доступу: [www.minfin.gov.ua](http://www.minfin.gov.ua).
64. Пасічний М.Д. Податкова політика країн ОЕСР. Світ фінансів. 2018. № 1. С. 127–138.
65. Пасічник Ю.В. Бюджетна система України та зарубіжних країн: Навч. посіб. – К.: Знання- Прес, 2002. – 495 с.
66. Петкова Л.О. Удосконалення системи міжбюджетних відносин у контексті адміністративно-територіальної реформи в Україні / Л.О. Петкова, Л.М. Задувайло // Фінанси України. – 2006. – № 9. – С. 47 – 55.
67. Письменний, В. В. Місцеві фінанси / В. В. Письменний. - Тернопіль : Економічна думка ТНЕУ, 2012. - 200 с.
68. Податковий Кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI // Голос України від 04.12.2010 - № 229.
69. Полозенко Д.В. Соціальний бюджет як основа розвитку економіки України // Економіка АПК. – 2005. – № 7. – С. 62.
70. Постанова Кабінету Міністрів України «Про схвалення Прогнозу економічного і соціального розвитку України на 2018–2020 роки» від 31.05.2017 р. № 411. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/411-2017-p>
71. Про Державний бюджет України на 2015 рік: Закон України за станом на 28.12.2014 р. [Електронний ресурс] : Верховна Рада України від 28.12.2014 № 80-VIII. Режим доступу:[http:// zakon.rada.gov.ua](http://zakon.rada.gov.ua)



72. Про Державний бюджет України на 2016 рік: Закон України за станом на 25.12.2015 р. [Електронний ресурс] : Верховна Рада України від 25.12.2015 № 928-VIII: Режим доступу:[http:// zakon.rada.gov.ua](http://zakon.rada.gov.ua)

73. Про Державний бюджет України на 2017 рік: Закон України за станом на 21.12.2016 № 1801-VIII. [Електронний ресурс] : Верховна Рада України від 21.12.2016 № 1801-VIII: Режим доступу:[http:// zakon.rada.gov.ua](http://zakon.rada.gov.ua)

74. Про Державний бюджет України на 2018 рік: Закон України за станом на 07.12.2017 № 2246-VIII. [Електронний ресурс] : Верховна Рада України від 07.12.2017 № 2246-VIII: Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2246-19>

75. Про затвердження Формули розподілу обсягу міжбюджетних трансфертів (дотацій вирівнювання та коштів, що передаються до державного бюджету) між державним бюджетом та місцевими бюджетами : постанова Кабінету Міністрів України від 5 вересня 2001 року № 1195 // Офіційний вісник України. – 2001. – № 38. – С. 9.

76. Про концепцію державної регіональної політики : указ Президента України від 25 травня 2001 року № 341/2001 // Офіційний вісник України. – 2001. – № 22. – С. 20.

77. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон Верховної Ради України від 21 травня 1997 року № 280/97-ВР. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>.

78. Про Основні напрями бюджетної політики на 2016 рік : Постанова Верховної Ради України від 31 березня 2015 року № 314-р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/>

79. Про Основні напрями бюджетної політики на 2017 рік : Постанова Верховної Ради України від 24 червня 2016 року № 478-р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/>

80. Про ратифікацію Європейської хартії місцевого самоврядування : закон Верховної Ради України України 15 липня 1997 року № 452/97-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1997. – № 38. – ст. 249.

81. Про схвалення проекту Основних напрямів бюджетної політики на 2015 рік : розпорядження Кабінету Міністрів України від 16.04.2014 р. № 385-р – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>
82. Про схвалення проекту Основних напрямів бюджетної політики на 2018-2020 роки : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 14 червня 2017 р. № 411-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/>
83. Про схвалення проекту Основних напрямів бюджетної політики на 2019-2021 роки : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 18 квітня 2018 р. № 315-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/315-2018-%D1%80/>
84. Рева Т.М. Місцеві фінанси / Т.М. Рева, К.Ф. Ковальчук, Н.В. Кучкова. – К. : Центр навч. л-ри, 2009 – 51 с.
85. Рожко О.Д. Державні фінанси України: детермінанти та пріоритети розвитку: монографія / Рожко О.Д. – Київ : Видавництво Ліра-К, 2016. – 360 с.
86. Сапожніков В.Б. Практика і проблематика фінансового забезпечення органів місцевого самоврядування / В.Б. Сапожніков // Інвестиції: практика та досвід. – 2010. – №11. – С. 69–71.
87. Стратегія управління державними фінансами на 2017-2021 роки: 8.02.2017 [Електронний ресурс] : Режим доступу : <http://www.minfin.gov.ua/news/view/kabmin-ukhvalyv-stratehiu-upravlinnia-derzhavnymy-finansamy-na-roky?category=bjudzhet>
88. Суховірська О.Б. Фінансові ресурси місцевих органів влади / О.Б. Суховірська // Фінанси України. – 2002. – № 11. – С. 61 – 67.
89. Сучасна бюджетна система : правила та процедури / [За заг. ред. В. В. Зубенка]; ІБСЕД, Проект «Зміцнення місцевої фінансової ініціативи (ЗМФІ-II) впровадження». – К., 2017. – 184 с.
90. Теорія фінансів / За ред. проф. В.М. Федосова, С. І. Юрія. - К.: ЦУЛ. - 2010. -576 с.

91. Типи місцевого самоврядування у США // Фонд “Україна - США”. Програма сприяння парламентам України, 7 с.
92. Тірбах Л.В. Динаміка та стан бюджетної децентралізації / Л.В. Тірбах // Економічний вісник Переяслав-Хмельницького державного університету. – 2016. – Вип.28/1. – С. 212–216.
93. Управління державними доходами і видатками [Б.С. Малиняк, В.С. Толуб’як, В.П. Горин, В.В. Письменний]; за ред. Б.С. Малиняка. – Тернопіль: Астон, 2015. – 154 с.
94. Фінанси / за ред. І.О.Лютого. – Київ : Видавництво Ліра-К, 2017. – 728 с.
95. Фінанси України: інституційні перетворення та напрями розвитку / За ред. І.Я.Чугунова. – К.: ДНУ АФУ, 2009. – 848с.
96. Чугунов І. Я. Інституційна архітектура бюджетної системи / І. Я. Чугунов // Фінанси України. – 2008. – № 11. – С. 3–10.
97. Чугунов І. Я. Теоретичні основи системи бюджетного регулювання / І. Я.Чугунов. – К.: НДФІ, 2005. – 259 с.
98. Чугунов І.Я. Довгострокова бюджетна стратегія у системі економічної циклічності / І.Я. Чугунов // Вісник КНТЕУ. – 2014. – № 5. – С. 64–77.
99. Чугунов І.Я. Теоретичні основи системи бюджетного регулювання. – К.: НДФІ, 2005. – 259 с.
100. Чугунов І.Я. Формування доходної частини бюджету українських губерній в середині XIX століття / І.Я. Чугунов, М.Д. Пасічний // Вісник КНТЕУ. – 2014. – № 2. – С. 85–97.
101. Чугунов І.Я., Пасічний М.Д. Бюджетно-податкова політика економічного розвитку. Науковий вісник Полісся. 2018. № 1 (13). Ч. 1. С. 54-61.
102. Чугунов І.Я., Собчук С.І. Формування бюджетної політики економічного розвитку країни //Вісник КНТЕУ.–2018. –№ 3.– С.103–116.
103. Чугунов І.Я. Бюджетний механізм регулювання економічного розвитку. – К.: НІОС, 2003. – 488 с.
104. Юрій С.І. Бюджетна система / за ред. С. І. Юрія, О. П. Кириленко. – Тернопіль : Економічна думка, 2010. – 423 с.



## ДОДАТКИ

## Додаток А

Таблиця А.1

Доходи і видатки місцевих бюджетів країн Європейського Союзу в 2017 р.,  
у % до ВВП

| Країна          | Частка                       |                               |
|-----------------|------------------------------|-------------------------------|
|                 | доходів місцевих<br>бюджетів | видатків місцевих<br>бюджетів |
| Данія           | 32,8                         | 33,2                          |
| Швеція          | 25,2                         | 25,0                          |
| Бельгія         | 21,2                         | 21,1                          |
| Іспанія         | 20,2                         | 20,2                          |
| Фінляндія       | 19,0                         | 19,7                          |
| Німеччина       | 18,9                         | 20,2                          |
| Австрія         | 17,5                         | 17,0                          |
| Нідерланди      | 15,9                         | 16,4                          |
| Італія          | 14,9                         | 15,8                          |
| Ірландія        | 14,5                         | 14,3                          |
| Норвегія        | 13,8                         | 14,2                          |
| Польща          | 13,5                         | 13,6                          |
| Ісландія        | 12,9                         | 14,1                          |
| Велика Британія | 12,7                         | 12,7                          |
| Чехія           | 12,6                         | 12,6                          |
| Угорщина        | 12,6                         | 12,9                          |
| Франція         | 10,7                         | 10,8                          |
| Латвія          | 10,1                         | 10,2                          |
| Словенія        | 9,2                          | 9,3                           |
| Литва           | 9,0                          | 8,9                           |
| Естонія         | 8,8                          | 9,0                           |
| Словаччина      | 7,3                          | 7,1                           |
| Португалія      | 6,0                          | 5,9                           |
| Люксембург      | 5,8                          | 5,9                           |
| Греція          | 3,1                          | 3,0                           |
| Кіпр            | 1,8                          | 2,0                           |

## Додаток Б

Таблиця Б.1

Частка доходів і видатків місцевих бюджетів у зведених бюджетах країн  
Європейського Союзу у 2017 р., %

| Країна          | Видатки | Доходи |
|-----------------|---------|--------|
| Данія           | 60,3    | 57,9   |
| Іспанія         | 52,1    | 52,2   |
| Швеція          | 44,2    | 43,3   |
| Німеччина       | 43,1    | 43,7   |
| Ірландія        | 42,4    | 41,2   |
| Бельгія         | 42,0    | 42,3   |
| Фінляндія       | 38,5    | 35,9   |
| Нідерланди      | 35,1    | 35,8   |
| Австрія         | 34,1    | 35,7   |
| Італія          | 32,5    | 32,8   |
| Норвегія        | 30,5    | 23,8   |
| Польща          | 30,3    | 33,1   |
| Ісландія        | 29,8    | 27,4   |
| Велика Британія | 29,0    | 31,2   |
| Чехія           | 28,5    | 30,5   |
| Латвія          | 28,1    | 28,6   |
| Литва           | 26,8    | 28,4   |
| Угорщина        | 25,9    | 28,5   |
| Естонія         | 24,8    | 23,3   |
| Франція         | 20,3    | 21,5   |
| Словенія        | 19,6    | 20,3   |
| Словаччина      | 17,5    | 19,6   |
| Люксембург      | 13,0    | 13,0   |
| Португалія      | 12,8    | 13,9   |
| Греція          | 6,0     | 7,2    |
| Кіпр            | 4,5     | 4,6    |
| Мальта          | 1,5     | 1,7    |



## Додаток В

Таблиця В.1

**Місцеві податки в окремих країнах у 2017 р., %**

| Країна          | Частка в сукупних місцевих податкових надходженнях |                    |                       |                | Місцеві податки, у % до ВВП | Місцеві податки, у % до всіх податків |
|-----------------|----------------------------------------------------|--------------------|-----------------------|----------------|-----------------------------|---------------------------------------|
|                 | податків з доходів                                 | податків з продажу | податку з нерухомості | інших податків |                             |                                       |
| Федеративні     |                                                    |                    |                       |                |                             |                                       |
| Австралія       | —                                                  | —                  | 100                   | —              | 1,0                         | 3,0                                   |
| Австрія         | 55,3                                               | 29,7               | 9,9                   | 5,1            | 4,4                         | 10,1                                  |
| Бельгія         | 86,5                                               | 13,2               | —                     | 0,3            | 2,1                         | 4,7                                   |
| Канада          | —                                                  | 1,9                | 91,3                  | 6,8            | 2,9                         | 8,1                                   |
| Німеччина       | 78,0                                               | 6,0                | 15,8                  | 0,2            | 2,6                         | 7,5                                   |
| Мексика         | —                                                  | 2,6                | 86,7                  | 10,8           | 0,1                         | 0,8                                   |
| Швейцарія       | 84,4                                               | 0,3                | 15,3                  | —              | 5,0                         | 14,0                                  |
| США             | 6,5                                                | 21,8               | 71,8                  | —              | 3,5                         | 11,5                                  |
| Унітарні        |                                                    |                    |                       |                |                             |                                       |
| Чехія           | 90,8                                               | 4,2                | 4,6                   | 0,4            | 4,8                         | 12,4                                  |
| Данія           | 93,4                                               | 0,1                | 6,5                   | —              | 15,9                        | 32,9                                  |
| Фінляндія       | 95,4                                               | —                  | 4,4                   | 0,1            | 9,9                         | 21,2                                  |
| Франція         | —                                                  | 11,5               | 48,2                  | 40,4           | 4,4                         | 9,7                                   |
| Греція          | —                                                  | 46,3               | —                     | 53,8           | 0,4                         | 1,0                                   |
| Угорщина        | 0,8                                                | 76,2               | 22,5                  | 0,4            | 2,0                         | 5,2                                   |
| Ісландія        | 78,0                                               | 7,6                | 14,3                  | —              | 8,3                         | 22,4                                  |
| Італія          | 12,2                                               | 8,6                | 18,6                  | 60,6           | 4,8                         | 11,4                                  |
| Японія          | 47,4                                               | 20,7               | 30,9                  | 1,0            | 7,0                         | 25,6                                  |
| Корея           | 16,6                                               | 26,5               | 53,3                  | 3,6            | 3,9                         | 15,1                                  |
| Люксембург      | 92,9                                               | 1,3                | 5,6                   | 0,3            | 2,4                         | 5,9                                   |
| Нідерланди      | —                                                  | 44,0               | 56,0                  | —              | 1,4                         | 3,4                                   |
| Нова Зеландія   | —                                                  | 9,7                | 90,3                  | —              | 1,8                         | 5,8                                   |
| Норвегія        | 89,9                                               | 2,2                | 7,9                   | —              | 6,5                         | 16,3                                  |
| Польща          | 78,4                                               | 1,8                | 19,8                  | —              | 5,7                         | 16,3                                  |
| Португалія      | 21,6                                               | 33,7               | 44,5                  | 0,2            | 2,3                         | 6,3                                   |
| Словаччина      | 59,9                                               | 11,8               | 28,2                  | 0,1            | 1,5                         | 4,0                                   |
| Іспанія         | 25,2                                               | 36,1               | 37,3                  | 1,4            | 5,9                         | 16,9                                  |
| Швеція          | 100                                                | —                  | —                     | —              | 16,0                        | 29,8                                  |
| Туреччина       | 24,7                                               | 31,5               | 6,5                   | 37,3           | 4,3                         | 13,0                                  |
| Велика Британія | —                                                  | —                  | 99,5                  | 0,5            | 1,5                         | 4,1                                   |

## Додаток Г

Таблиця Г.1

Динаміка показників місцевих бюджетів, млн.грн.

| Роки | Доходи                              |                       | Видатки                             |                       | Кредитування                        |                       |
|------|-------------------------------------|-----------------------|-------------------------------------|-----------------------|-------------------------------------|-----------------------|
|      | за період з початку року, млн. грн. | у % до ВВП (СНР`2008) | за період з початку року, млн. грн. | у % до ВВП (СНР`2008) | за період з початку року, млн. грн. | у % до ВВП (СНР`2008) |
| 2008 | 137 455,3                           | 13,87                 | 138 998,8                           | 14,03                 | 79,0                                | 0,01                  |
| 2009 | 134 559,4                           | 14,21                 | 136 254,9                           | 14,39                 | 45,5                                | 0,00                  |
| 2010 | 159 397,1                           | 14,22                 | 159 760,2                           | 14,26                 | 56,4                                | 0,01                  |
| 2011 | 181 530,4                           | 13,45                 | 180 987,8                           | 13,41                 | 42,9                                | 0,00                  |
| 2012 | 225 273,5                           | 15,44                 | 222 575,3                           | 15,25                 | 38,6                                | 0,003                 |
| 2013 | 221 019,4                           | 14,52                 | 219 845,3                           | 14,44                 | 57,7                                | 0,004                 |
| 2014 | 231 702,0                           | 14,60                 | 225 626,8                           | 14,22                 | 52,8                                | 0,003                 |
| 2015 | 294 460,2                           | 14,81                 | 280 084,0                           | 14,08                 | 106,9                               | 0,005                 |
| 2016 | 366 143,1                           | 15,36                 | 350 512,2                           | 14,71                 | 179,8                               | 0,008                 |
| 2017 | 502 098,3                           | 16,83                 | 496 090,7                           | 16,63                 | 251,2                               | 0,008                 |

## Додаток Д

Таблиця Д.1

Питома вага доходів місцевих бюджетів у Зведеному бюджеті України  
в розрізі загального та спеціального фондів, відсотки

| Роки | Місцеві бюджети |                  |
|------|-----------------|------------------|
|      | Загальний фонд  | Спеціальний фонд |
| 2010 | 21,5            | 23,5             |
| 2011 | 26,6            | 17,7             |
| 2012 | 25,2            | 28,1             |
| 2013 | 21,3            | 23,7             |
| 2014 | 22,0            | 25,8             |
| 2015 | 22,6            | 29,9             |
| 2016 | 20,6            | 31,1             |
| 2017 | 21,8            | 32,2             |



## Додаток Е

Таблиця Е.1

Доходи місцевих бюджетів за 2014-2017 роки, млн.грн.  
(без урахування міжбюджетних трансфертів)

| Доходи           | 2014 рік | 2015 рік | 2016 рік | 2017 рік |
|------------------|----------|----------|----------|----------|
| Всього, у т.ч.:  | 101087,6 | 120461,7 | 170645,4 | 229491,0 |
| загальний фонд   | 80230,1  | 101574,7 | 146648,3 | 192671,5 |
| спеціальний фонд | 20857,5  | 18887,0  | 23997,1  | 36819,5  |

## Додаток Ж

## Таблиця Ж.1

Доходи і видатки державного та місцевих бюджетів України,  
у % до Зведеного бюджету України

| Показник         | Рік   |      |      |      |      |
|------------------|-------|------|------|------|------|
|                  | 2013  | 2014 | 2015 | 2016 | 2017 |
| Доходи:          |       |      |      |      |      |
| державний бюджет | 77,7  | 76,6 | 78,3 | 82,0 | 77,4 |
| місцеві бюджети  | 50,6  | 49,9 | 50,8 | 45,1 | 50,9 |
| Видатки:         |       |      |      |      |      |
| державний бюджет | 80,3  | 97,8 | 82,2 | 86,5 | 85,2 |
| місцеві бюджети  | 45,23 | 43,5 | 43,1 | 40,8 | 41,6 |

## Додаток 3

Таблиця 3.1

Видатки місцевих бюджетів у Зведеному бюджеті України, млн. грн.

| Група видатків                                                               | Рік    |         |        |
|------------------------------------------------------------------------------|--------|---------|--------|
|                                                                              | 2015   | 2016    | 2017   |
| Загальнодержавні функції                                                     | 76 845 | 117 642 | 70 073 |
| Громадський порядок, безпека та судова влада                                 | 44 864 | 54 962  | 32 964 |
| Промисловість та будівництво                                                 | 342    | 437     | 161    |
| Сільське господарство, лісове господарство та мисливство, рибне господарство | 5 868  | 6 062   | 2 731  |
| Транспорт, зв'язок, телекомунікації                                          | 18 966 | 31 373  | 9 977  |
| Охорона навколишнього природного середовища та ядерна безпека                | 3 481  | 5 529   | 2 246  |
| Житлово-комунальне господарство                                              | 17 808 | 15 700  | 6 158  |